

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 85 - no. 2 - februari 1983

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**
Opgericht 1897

Hoofredacteur: Chris Maillie

Redactieleden: Therese Rive, Ko Zoet

Ledenblad: Oplage 8000

Verschijnt 11 x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers: f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven op aanvraag

**REDACTIE, ADMINISTRATIE en
ADVERTENTIE-EXPLOITATIE:**

Het BIJENHUIS, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon: 08370 - 2 27 33 (meerdere lijnen)

Postgiro: VBBN 84.68.01, Bijenhuis 82.32.76

Bankrelatie: ABN, Wageningen,
Postgiro 82.41.84; rek.no. VBBN 53.90.42.897,
rek.no. Bijenhuis 53.90.42.900

Registratie K.v.K.: VBBN: Veren. reg.no.
V119736. Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk: Van Mastrigt & Verhoeven B.V., Arnhem

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en in-
zichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na
overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij **voor de 10e van de maand**, voorafgaande aan de
maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS, ook opgaven
en betaling van advertenties en Speurbijtjes.

Jaargang 85 - nummer 2 - februari 1983

INHOUD

Vermoedelijke "daders" bijensterfte 1982	27
Onderzoek PBS naar bijensterfte 1982	27
Nieuws vanuit het Bijenhuis	29
Van imker tot imker	32
Jaarverslag 1981/82 en Begroting 1983/84	35
Even bijpraten	42
Uitslag kerstpuzzel	42
Geknipt voor U	43
Bijenplant in beeld: Gewone liguster	45
Onderwijs, demonstratie, voorlichting	46
Boekbesprekingen	47
De lezer schrijft	49
Aktie in de regio	54

SPEURBIJTJES

Tarief: 20 woorden f 7,50 elk woord meer 35 cent. Te vol-
doen bij vooruitbetaling. De Redactie stelt zich niet verant-
woordelijk voor de inhoud.

TE KOOP: **3-raams honingslinger.** ☎ 05150-1252.

TE KOOP: Simplexkasten f 110,-, Spaarkasten f 90,-, **6-raamskastjes** f 50,-
-nieuw- en **korven** f 45,-. ☎ 05276-2784, bellen na 18.00 uur.

TE KOOP: **Partijtje honing.** Rotterdam, ☎ 010-224871.

TE KOOP: **10-raamskasten** (1br.+2hk.) met losse bodem. G. Bruinenberg,
Ambonstraat 62, Meppel. ☎ 05220-58535.

TE KOOP: **C.F.M. honingslinger** voor 4 broed- of 8 honingramen (ook Lang-
stroth). R.V.S met stevig onderstel, wormwielaandrijving, rem, vrijloop, dek-
sel, snijkraan en opbouw voor boommachine; **honingtank** - R.V.S. Ø 67 cm.
met thermostaat. J. Zwierink, v. Breestraat 21, Amsterdam. ☎ 020-798723.

TE KOOP: **Groentjes** van 1947 tot 1982. Ben Trip, Vries. Tel. 05921-2109.

INTERNATIONAL SELECTION OF BEE BOOKS IN ENGLISH

Current lists on request

International Bee Research Association
Hill House, Gerrards Cross,
Bucks SL 9 ONR, Enland

bij de VOORPLAAT

Nog wel wat vroeg, maar het begin is er, zeker in een
zachte winter. Op de foto het reeds fraai opgetrok-
ken ratenbestand van een stevig gevlochten korf, ge-
toond door de heer U. Kooijmans, oud-voorzitter van
het Ambrosius Gilde te Rotterdam. Zijn opvolger is in
ditzelfde Groentje te zien bij diens ijzige bijenstal in
de wel zeer winterse winter van het vorige jaar.

Als U een overschot aan honing hebt dan
koopt het Bijenhuis dit graag in. De honing
dient i.v.m. de verwerking te worden aange-
leverd in verpakkingen van minimaal 25 kg.
Inkooprijzen kunt U in het Bijenhuis opvra-
gen.

Ook kunt U in het Bijenhuis terecht voor spe-
ciale prijzen voor grote partijen honing in fla-
cons b.v. ten behoeve van propagandamar-
kten of wederverkoop.

VERMOEDELIJKE "DADERS" BIJENSTERFTE KOOLZAAD 1982

Hoewel we door onze leden overspoeld zijn met informatie over de grote bijensterfte in 1982, zijn we er helaas niet in geslaagd met hard feitenmateriaal omtrent de oorzaak ervan voor de dag te komen. Niettemin zijn er wel aspecten die in een bepaalde richting wijzen. Zo was er een opmerkelijk bericht van dhr. van der Scheer uit Goes, die ons een ambtelijke mededeling uit Oostenrijk deed toekomen, waarin we het volgende lezen: "Een bijzonder probleem is de onverklaarbare bijensterfte, welke schijnbaar samenhangt met de toepassing van onkruidbestrijdingsmiddelen in graanvelden."

Onwillekeurig moesten we toen denken aan de koolzaadvelden, temidden van de immense graanakkers in de IJsselmeerpolders en de in dat verband zeer giftige onkruidbestrijdingsmiddelen, zoals de fenolen (DNOC, dinoseb/DNBP, dinoseb-acetaat en dinoterb), alsmede aan de meer bekende fenoxiazijnzuren (MCPA en 2,4-D). Alle herbiciden, die toegepast kunnen worden in zomer- en wintergranen.

Zo wordt aan de bijenveiligheid bij deze fenoxiazijnzuren, mede gezien buitenlandse publicaties hieromtrent, alleszins getwijfeld. **Nadere onderzoeken dienaangaande vinden thans plaats op de PBS.**

Samenvattend mogen we stellen, dat er ten aanzien van de herbiciden nog al wat vraagtekens zijn, waarbij het opmerkelijk is, dat diverse soorten onder geen beding gebruikt mogen worden in watergangen of daar, waar de mogelijkheid bestaat dat ze in open water terecht komen. Hoewel de Gids van de Plantenziektenkundige Dienst (PD) vermeldt, dat het "populaire" Nexagan (bromos-ethyl), een insecticide, weinig giftig voor bijen zou zijn (De RIJP stelt: niet of nauwelijks giftig), bestaan daarover eveneens ernstige twijfels.

Een verenigingslid schrijft ons dat hij vrij veel schade had geleden op het koolzaad en dat het hem bekend was dat er in de RIJP met MCPP (een fenoxypropionzuur en eveneens een herbicide) was gespoten. Uit angst dat dit middel in zijn honing was terechtgekomen

liet hij een monster daarvan onderzoeken. Er werd geen MCPP in aangetroffen, doch wel een ethylester van bromophos (Nexagan !). De hoeveelheid bromophos bedroeg 0.004 mg/kg, een voor consumptie onschadelijke concentratie (voor fruit is 0.5 mg/kg als residu toegestaan). Dit bewijst wel dat zijn bijen met dit middel, Nexagan, in aanraking zijn geweest. Voorts werd in een door hem ingezonden monster dode bijen 5 mg/kg ethyl-bromophos (Nexagan) aangetroffen, **een algemeen gegeven dat naar verluidt ook bekend is bij de AID !**

Aangezien Nexagan echter te boek staat als weinig, niet of nauwelijks giftig voor bijen, werd de wet formeel niet overschreden, dus geen actie van de zijde van de AID. Een nader onderzoek naar de schadelijkheid van Nexagan is dan ook noodzakelijk.

De PBS heeft dit reeds ter hand genomen (zie het hierna volgende artikel. -RED.), waarbij ook contacten met het CIVO te Zeist nuttig kunnen zijn. Voorts zal de PBS met de RIJP en de PD te Wageningen in 1983 veldproeven doen met alternatieven voor Nexagan.

Los van het feit of een middel al dan niet giftig is voor bijen, heeft de loonspuiters dikwijls het laatste woord. Immers, hield hij zich aan de gebruiksaanwijzingen en overige terzake gestelde bepalingen? Daarbij denk ik aan:

- de juiste concentratie (overschrijdingen);
- de juiste wijze van gebruik (spuiten, vernevelen of verstuiven);
- weersomstandigheden, waaronder spuiten is toegestaan;
- de relatieve vochtigheidsgraad;
- de aanwezigheid van open bloemen, e.d.

Laten we hopen dat de zogenaamde bijzondere omstandigheden van 1982 eenmalig zijn geweest en dat er niet nogmaals duizenden bijenvolken verloren gaan.

J.J. Speelziek, alg. voorz.

ONDERZOEK NAAR DE SCHADELIJKHEID VAN NEXAGAN, MCPA EN MCPP VOOR BIJEN NAAR AANLEIDING VAN DE BIJENSTERFTE IN ZUIDELIJK FLEVOLAND IN HET VOORJAAR 1982

Inleiding

In het voorjaar van 1982 trad in Zuidelijk Flevoland, tijdens de koolzaadrracht, bijensterfte op. De schade aan bijenvolken in de polder varieerde sterk. De Algemene Inspectiedienst van het Ministerie van Landbouw en Visserij heeft een onderzoek ingesteld naar

de oorzaak. Eén van de taken van deze dienst is het opsporen van overtreding van de bestrijdingsmiddelenwet. Volgens deze wet is het gebruik van voor voor bijen giftige middelen, wanneer bijen hierdoor schade kunnen lijden, niet toegestaan. Uit het onderzoek van de AID blijkt de bestrijdingsmiddelenwet niet overtreden te zijn.

In de periode van de koolzaadbloei is in Zuidelijk Flevoland gespoten met Nexagan op het koolzaad en met MCPA en MCPP op het graan. Volgens eerder onderzoek zijn deze middelen niet of nauwelijks schadelijk voor bijen.

Onderzoek

Naar aanleiding van de bijensterfte heeft de Proefbijenstand Ambrosiushoeve de gebruikte middelen, Nexagan, MCPA en MCPP opnieuw onder de loep genomen. De genoemde middelen zijn opnieuw onderzocht op giftigheid en schadelijkheid voor bijen. In de praktijk blijkt het voor te komen dat giftige middelen niet schadelijk zijn voor bijen en niet-giftige middelen wel schade kunnen veroorzaken. De oorzaak hiervan is nog niet altijd bekend.

MCPA en MCPP

Met de herbiciden MCPA en MCPP is onderzoek uitgevoerd naar de schadelijkheid voor bijen. Dit onderzoek is gedaan met behulp van kooiproeven, simulatietesten en gedragsbeïnvloedingstesten. Met kooiproeven wordt de schadelijkheid onder praktijkomstandigheden bepaald. De simulatietesten worden gedaan om de duur van werking op bijen te bepalen. Van de gedragsbeïnvloeding is één aspect bekeken, nl. of bespoten bijen toegelaten worden in de kast. Het onderzoek toont aan dat MCPA en MCPP in concentraties die aanbevolen zijn door de fabrikant, onder proefomstandigheden (kooiproef) geen schade veroorzaken aan bijenvolken. Ook op de langere termijn is geen schade vastgesteld. De bijen die bespoten zijn met MCPA en een mengsel van MCPA en MCPP worden zonder meer toegelaten in de kast.

Nexagan

Op het insecticide Nexagan (Bromofos-ethyl) is, om de giftigheid te bepalen, de LD50 test uitgevoerd. Om de schadelijkheid te bepalen en de duur hiervan zijn kooiproeven en simulatietesten uitgevoerd. Uit het onderzoek blijkt dat Bromofos-ethyl, de actieve stof van Nexagan, tot de giftige middelen gerekend kan worden. In de praktijk (kooiproeven) is geen schade vastgesteld. In het verleden (Nexagan wordt al jaren tijdens de koolzaadrecht gebruikt) is nooit schade als gevolg van een Nexaganbespuiting gemeld.

Vervolg onderzoek

Het onderzoek naar de schadelijkheid van Nexagan wordt in 1983 voortgezet met o.a. een praktijkproef in de Flevopolder.

Uit onderzoek in Nederland en in het buitenland blijkt steeds dat de meeste herbiciden geen schade veroorzaken aan bijenvolken. Desondanks worden regelmatig schadegevallen gemeld waarbij herbiciden

in het spel zouden kunnen zijn. Het blijkt echter zeer moeilijk de rol van de herbiciden te bewijzen.

Daarom wordt het onderzoek hiernaar in 1983 voortgezet. De bedoeling is om de invloed van MCPA en MCPP op het oriëntatievermogen te onderzoeken. Tevens wordt de invloed van extreme omstandigheden, b.v. droogte, waaronder de bijen in contact kunnen komen met herbiciden onderzocht. In het voorjaar 1983 wordt een veldproef met genoemde herbiciden uitgevoerd.

J. v.d. Steen,
Proefbijenstand Ambrosiushoeve,
Hilvarenbeek.

CONSULENTSCHAP

VOOR DE

BIJENTEELT

Besmetting mijtziekte in Limburg

Helaas is in de afgelopen maanden opnieuw op enkele standen besmetting met gewone of tracheeën-mijtziekte (*Acarapis woodi*) gevonden.

In september j.l. werd in Cadier en Keer (L) een stand met vier volken opgeruimd. Het besmette volk was een zwerm, die een maand eerder (!) in de buurt geschept was en op de stand geplaatst. Eens te meer blijkt het onverantwoordelijk, zwermen van onbekende herkomst op te zetten. De stand ligt in een gebied, waar reeds een vervoersverbod voor bijenvolken bestaat (Maastricht e.o.). Dit verbod blijft door deze besmetting nu 4 jaar van kracht.

In de gemeente Venlo werd op twee (middelgrote) standen besmetting gevonden. In november j.l. zijn op beide standen de volken afgemaakt, nadat, zoals gewoonlijk, overeenstemming met de eigenaren over de uit te betalen schadeloosstelling was verkregen. In verband met de ligging van beide standen zullen twee gebieden met een vervoersverbod (van 4 jaar) worden ingesteld. Het ene gebied zal ook een gedeelte van de gemeente Maasbree omvatten.

In nauw overleg met het Consulentenschap voor de Tuinbouw zal getracht worden, de voorziening met volken voor de bestuiving van augurken onder glas zo goed mogelijk te regelen.

De Consulent in algemene dienst
voor de Bijenteelt,

Ir. J.J. Pettinga.

INZENDEN VAN KOPIJ

U bespaart de redactie veel werk door de kopij te typen op A4-formaat, met 1 1/2 regel afstand en ruime marge.

HOE HET BEGON AAN DE GRINTWEG

Tien jaar geleden (de VBBN telde toen ca. 4.000 leden) betrok onze Vereniging het nieuwe door haar gebouwde pand aan de Grintweg te Wageningen. Door een goede verkoop, dank zij de bemiddeling van onze erevoorzitter Mr. L.R.J. Ridder van Rapard, van het oude gebouw aan de gemeente, die de grond nodig had voor uitbreiding, kon tegen een aantrekkelijke prijs terrein worden gekocht aan de Grintweg (tussen Wageningen en Bennekom). Na vergaderen werd besloten dat een ruim pand moest worden gebouwd, waarin zouden worden ondergebracht:

- verenigingssecretariaat
- winkel, in die tijd werd volstaan met een kleine ruimte daar de meeste bestellingen via de P.T.T. liepen, doch in 1978 werd de winkelruimte aanzienlijk uitgebreid
- laboratorium t.b.v. onderzoek, dit is echter nooit als zodanig gebruikt maar bij de woonruimte van de fam. Louters getrokken
- woonruimte, waarin de fam. Louters haar intrek nam
- honingkeuken ter verwerking van honing van de leden. Het kwam echter in de mode honing aan huis te verkopen, waardoor de Vereniging als doorverkoopster van dit produkt niet meer functioneerde
- magazijn
- ruimte t.b.v. de fabricage van boenwas
- een grote lege ruimte in het gebouw, waarin jaarlijks de suiker kon worden gedenatureerd en opgeslagen.

Bijenteelt VBBN - 2-1983

Door diverse veranderingen, waarvan U via het Groentje steeds op de hoogte bent gehouden, zijn nu de ruimten e. h. en i. niet meer in gebruik.

Wie helpt ons:

Het bestuur doet alle mogelijke moeite om voor deze lokaliteiten een passende bestemming te vinden. Helaas tot nu toe zonder succes, waarschijnlijk als gevolg van het feit dat er veel bedrijfsruimten leegstaan. Mochten er echter onder de leden geïnteresseerden zijn, dan kunt U zich aanmelden bij het secretariaat.

Via het Groentje zullen wij U op de hoogte houden.

T.R.

Enkele belangrijke punten uit de vergaderingen van afd. Bijenteelt en de Ziektebestrijdingscommissie van het Landbouwschap.

- * **Nieuwe haard van mijtziekte ontdekt bij Vorden. Z.s.m. zullen vervoersverboden worden ingesteld door de Rijksbijenteeltconsulent in het gebied rond Vorden, Zutphen en Warnsveld.**
- * Een E.E.G.-onderzoek over bestrijding van Varroa zal in de loop van 1983 op gang worden gebracht.
- * Een speciale instructiedag voor Ziektebestrijdingsteams zal in het voorjaar worden gehouden te Wageningen.
- * Via de Copa-werkgroep Honing-wil men trachten een claim te leggen op het momenteel binnen de E.E.G. aanwezige overschot aan suiker. Wel moet de slagingskans uiterst gering worden geacht daar elk jaar toch al een bepaald kwantum werd afgenomen, zodat openstelling onder de veevoederregeling niet bijdraagt tot oplossing van het aanwezige overschot, waarvoor de suikerproducenten middels een "mede-verantwoordelijkheidshefing" in dienen bij te dragen.

T.E.A. Rive-von Bönninghausen,
alg. secretaresse.

Aan de redactie van het Maandschrift voor de Bijenteelt

Mevrouw, mijne heren,

Na enkele jaren een plezierig lidmaatschap te hebben genoten, zijn wij ons gaan bezinnen. Alle abonnementskosten nemen toe. Logisch, dat men dus van elk lidmaatschap de effecten beziet.

Nemen wij nu het maandschrift „Bijenteelt“ onder de loupe, in het bijzonder het oktobernummer 1982, waarin de **bijensterfte door bespuitingen in de Flevo-polder** aan de orde komt, dan vinden wij alle redenen om ons lidmaatschap op te zeggen, en zodoende het officiële orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland niet meer te steunen.

De drift, waarmee naar uitvluchten wordt gezocht omtrent de oorzaak van de mortaliteit, is lachwekkend en duidt op hypocrisie.

De heer J.J. Speelziek, alg. voorz. VBBN, oppert de „wenselijkheid tot het instellen van een nader onderzoek naar de gevaren van bepaalde bespuitingsmiddelen, die **formeel als ongevaarlijk te boek staan**“. Welnu, geachte heer Speelziek: vrijwel **geen enkel bespuitingsmiddel** staat als ongevaarlijk te boek. Misschien wilt u zich als leek wat oriënteren? Dat kan: Schaft u aan: Onkruidbestrijdingsmiddelen in openbaar groen, Uitgave van de Chemiewinkel, R.U. Groningen, tel. 050-114140; Spuiten openbaar groen, C.A.D. Planteziekten- en onkruidbestrijding in de tuinbouw, Wageningen; Bestrijdingsmiddelen in en om het huis, Uig. Stichting Natuur en Milieu, Donkerstraat 17, Utrecht, tel. 030-331328 (een keur van middelen, bijeengebracht door toxicologen).

Er zou gespoten zijn met de middelen MCPA, MCPP, 2,4D, Nexagran, Basagran, Fenitrothion. **MCPA, MCPP en 2,4D** zijn groeistofherbiciden. De mogelijkheid van gevaar voor de omgeving is vrij groot (**dampen**). Dampen kunnen ver dragen, en bewijsvoering van gedupeerde imkers in de wielen rijden, wanneer men onkundig is van het feit dat bovenstaande middelen dampen.

Op blz. 237 van uw blad staat vermeld dat in Denemarken (Maandblad van de Vlaamse Imkersbond) alle herbiciden op basis van fenoxycijenzuur (o.a. 2,4D, MCPA en MCPP) als gevaarlijk voor bijen erkend zijn. Het zou een mooie taak voor de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland zijn, eens contact te zoeken met het Deense ministerie.

Verder is bekend, dat de giftigheid van insecticiden als parathion en malathion door 2,4D wordt versterkt (synergisme). Afbraak van 2,4D: na een maand is een kwart over; MCPA: na 3 maand is een kwart over; MCPP: als MCPA.

Fenitrothion: organische fosforverbinding, insek-

tenbestrijdingsmiddel, verdacht van kankerbevordering, matig afbreekbaar, vermindert vruchtbaarheid van vissen, **giftig voor bijen** (uiteraard, aangezien bijen insecten zijn), aangeboren afwijkingen en sterfte onder jongen van vogels, **niet toepassen op dieren**.

Gezond verstand mag in deze materie niet gebruikt worden, louter **bewijsvoering** kan staven. Zegt „men“. Maar ik wil u er wel op wijzen, dat een avondvullend T.V.-programma zo'n twee jaar geleden talloze kankergevallen naar voren bracht in een Amerikaanse staat, waar uit vliegtuigjes het middel 2,4,5-T werd gedropt. Ook in Nederland is dit kwaadaardige middel, verwant aan 2,4D, gebruikt ter bestrijding van de Amerikaanse vogelkers, die men zelf aanvankelijk invoerde. Een aantal patiënten met kwaadaardig lymfoom bleef over.

Wilt u de slechte invloed van bestrijdingsmiddelen even bewijzen???

Als wij, zoals de Hr. Dekker uit Dalfsen, ernstig gedupeerd waren, en ook nog het algemeen belang wilden dienen, dan zouden wij eens contact zoeken met bovengenoemde chemiewinkel in Groningen. Deze helpt ook belangengroeperingen.

Een aantal gedupeerde imkers heeft geen schadeclaim ingediend. Zij waren van mening, dat door een dergelijke handelwijze het hele drachtgebied verloren zou kunnen gaan.

Wat een strijdbaarheid!

Nou heren, wij zien wel weer: uw belang en de lauwheid van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland is niet ons belang!

Wanneer de Vereniging inzet heeft getoond en resultaten heeft gepubliceerd omtrent dit onderwerp, kunnen ondergetekenden de Vereniging wellicht weer steunen.

Vr. dank voor de plaatsing.

Hoogachtend:

Fam. J.L. Jorritsma, De Wijk (Dr.).

ANTWOORD

Geachte fam. Jorritsma,

Een reactie op Uw ingezonden brief van Uw H.B.-lid en Groepsvertegenwoordiger van de Groep Drenthe.

Het is wellicht goed de "heren" in Wageningen enigszins uit de anonimiteit te halen. De door U aangehaalde heer J.J. Speelziek is een imker. De andere "heren" in Wageningen - ja, U raadt het al - zijn ook imkers. Allemaal collega-hobbyisten van U. Zij zijn door U en Uw mede-imkers, leden van de VBBN, verzocht een deel van hun vrije tijd op te offeren om voor onze gezamenlijke vereniging te werken.

Zij denken, dat dit een positieve manier is om kritiek, die zij in het verleden ook uitten en nu ook nog wel, in

daden om te zetten. En al doende maken zij natuurlijk fouten, dat risico loop je nu eenmaal als je wat doet. Daarvoor hebben we onze vereniging zo georganiseerd, dat de leden aan hun bestuur kunnen laten weten of men vindt dat ze iets goed doen of niet. Een moeilijkheid hierbij kan zijn, dat niet alle \pm 8000 leden gelijk over een zaak denken. Vast moet wel staan, dat bij contacten tussen imkers onder elkaar de gordel de benedengrens aangeeft.

Als de "heren" het te bont maken, kun je ze ook nog wegstemmen. Daarna moeten er natuurlijk weer mensen zijn, die op deskundige wijze de zaken voortzetten! Kijk, dan komt U in het vizier! Uit Uw brief blijkt een hoge mate van deskundigheid.

In zo'n geval zou je denken, die man of vrouw stelt zich onmiddellijk beschikbaar voor een bestuursfunctie in zijn/haar afdeling, bezoekt trouw de Groepsvergaderingen, ontplooit initiatieven, kortom hij/zij valt op door positieve inbreng. Natuurlijk wordt hij/zij bij de eerstvolgende bestuurscrisis of vakature in het H.B. gekozen, en zie, de cirkel is rond. U bent één van de heren of dames in Wageningen geworden!

Maar neen, U stapt er uit, heft Uw vinger op en zegt: "Dames en heren in Wageningen, Uw huiswerk overdoen. Ik zal na enige tijd controleren en als het voldoende is wil ik wel weer meedoen!"

Ik moet U eerlijk zeggen, nu snap ik iets niet meer! Maar dat verbaast U waarschijnlijk niet.

Met imkersgroet,
E. Meijberg.

NOOT: Natuurlijk ben ik bereid een en ander mondeling in De Wijk toe te lichten. Van gif heb ik geen verstand, maar van mijn 35 volken waren ook alle vliegbijen dood!

DRENTSCHE VOLKSALMANAK 1837

FEBRUARI - SPROKKELMAAND

Ook in deze maand verrigte men hetgeen in de vorige maand is opgegeven, en zie tevens, of de korven nog genoeg voorraad hebben en gezond zijn. Is de voorraad gering, dan voorzie men in denzelve. Eene glinsterende kleur der bijen is het bewijs van gezondheid. De zwakste korven beginnen broed te zetten; men zorg derhalve, dat het hun aan geen voeder ontbreke, anders worden de bijen moedeloos en kunnen het broed niet verzorgen. Op het einde van deze maand, wanneer het weder goed is, beginnen de bijen sterk uittevliegen: men moet derhalve de ingangen der korven openhouden, doch zorgen, dat geene roovers binnensluipen, welke zeer ligt de zwakke korven aanvallen. Men vereenige liever de zwakke en moederlooze korven met derzelve na-

buur, waardoor dikwijls spoedig zwermen voortkomen.

Reeds in deze maand hebben de bijen, bij goed weder, vele bezigheden, waarom het doelmatig is, dat de bijenhouder de verschimmelde ledige wasraten en verdere vuiligheden wegneemt; anders moeten de bijen dit zelve doen.

Proefbijenstand AMBROSIUSHOEVE

Overzicht van het onderzoek op bijeziekten in november en december 1982.

- 1.1. Routine-onderzoek op tracheeënmijsziekte, (*Acarapis woodi* R.). In november en december zijn de monsters uit de gebieden in Limburg, waar een vervoersverbod van kracht is, nagekeken. Er is een begin gemaakt met het nakijken van de monsters uit de Achterhoek. In de periode november-december zijn 1319 monsters nagekeken.
- 1.2. Najaarsbemonstering 1982. In november zijn in Limburg 418 monsters genomen. In Zuid-Holland werden 141 bijenvolken bemonsterd.
2. Ingezonden monsters. Er zijn 3 monsters bijen, 3 monsters honing en 1 monster stuifmeel ingezonden en onderzocht.

J. van der Steen.

VRAAG & ANTWOORD

Vraag 3 Varroa-rookdiagnose

Bestaat de mogelijkheid dat door het toepassen van de rookdiagnose moertjes worden gebald?

J. Landsmeer, Dordrecht

Antwoord

Deze vraag is aan de heer de Ruijter voorgelegd: "Hoewel er nog weinig praktische ervaring is lijkt me de kans daarop klein".

Het beroken mag pas plaatsvinden als in het vroege voorjaar, dus niet tijdens een periode zacht weer in januari of februari, de bijen regelmatig op de vliegplank verschijnen.

Ko Zoet

VAN IMKER TOT IMKER

Winteractiviteiten

In de wintertijd bereiden we ons voor op de spannende bijenmaanden die gaan komen o.a. door het bezoeken van interessante avonden van de eigen of naburige afdeling, het lezen van boeken, oude jaargangen van het Groentje enz. Maar wilt u zelf weer eens de handen uit de mouwen steken, dan kan dat heel goed. Het is nu namelijk een geschikte tijd om orde op zaken te stellen. Voerbakken schoonmaken en broed/honingkamers ontsmetten/reinigen, zodat ze gebruiksklaar zijn of eventueel in het vroege voorjaar geverfd kunnen worden.

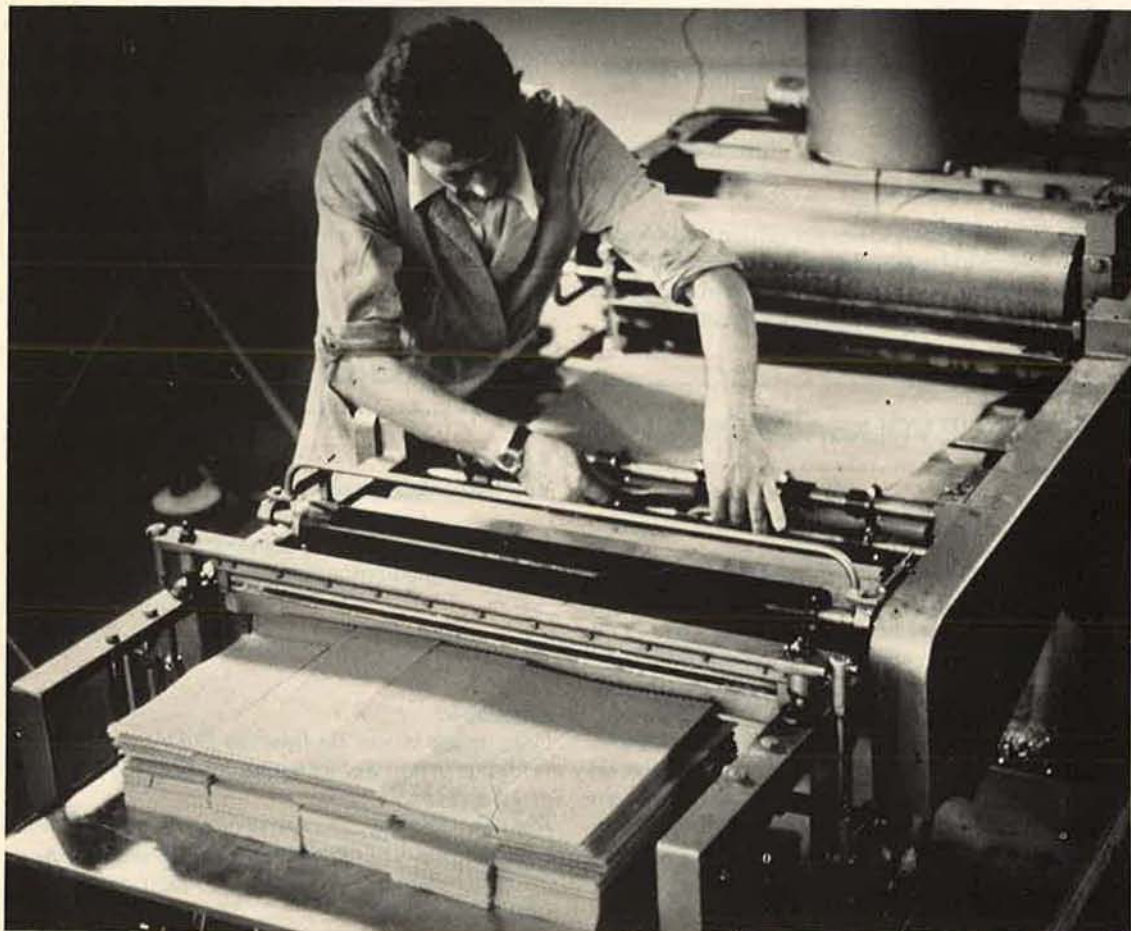
Ook raad ik u aan nu reeds een flink aantal raampjes in elkaar te zetten, zodat u uit voorraad kunt pakken als de tijd is aangebroken om kunstraat in te smelten. U heeft de keus uit raampjes met en zonder spleet in de bovenlat. Om ze in de broed- en honingkamers te gebruiken zijn afstandsrepen nodig of losse afstandsblinkjes die over de bovenlat worden gescho-

ven. Wat we ermee bereiken is dat de raten op de juiste afstand uit elkaar komen te hangen. De afstandsblinkjes vind ik in de praktijk ondingen. Een hele verbetering is het zelf-afstandscheppende Hoffman-raam, dat ook gebruikt kan worden in bakken waarin reeds afstandsrepen zijn gemonteerd.

Kunstraat insmelten?

Nu nog een paar woorden over de inhoud van de raampjes. Hoewel het zelf draden en insmelten van kunstraat voor velen misschien een plezierige bezigheid is, heb ik het zelf altijd een vervelend werk gevonden. Toen in het begin van de jaren vijftig GEWAPENDE KUNSTRAAT werd geïntroduceerd ben ik daarop gelijk overgestapt. De naam heeft niet te maken met het leger en ook worden de bijen niet onder bedreiging aan het uitbouwen van kunstraat gezet. Gewapende kunstraat is normale kunstraat, waarin de draden echter al zijn gesmolten.

Er zijn speciale raampjes voor nodig, de ideaal-ramen; het vel kunstraat wordt tussen twee evenwijdige latjes aan de onderzijde naar boven geschoven en daar door een vastgetikt latje op z'n plaats gehouden. Verwijderen van oude uitgebouwde raat en vervan-

De heer Hoogstede druk bezig met de vervaardiging van kunstraat in het Bijenhuis.

gen door kunstraat is een fluitje van een cent. Gewapende kunstraat en de daarvoor benodigde raampjes zijn duurder, maar de tijdswinst sprak me sterk aan.

Groot materiaal

Als u nog kastmateriaal moet aanschaffen raad ik u het kasttype aan met zo min mogelijk losse onderdelen, hetgeen vooral bij het reizen gemak oplevert. De spaarkast voldoet hieraan. Houdt u zich verder bij één kasttype, zodat alle onderdelen onderling verwisselbaar zijn. Sommige imkers gaan zo ver, door ook met één formaat bak te werken voor broed- en honingruimte.

Het gebruik van honingkamers met een kleiner formaat raampje heeft echter voordelen. Ten eerste, op de dracht zullen lagere raampjes eerder verzegeld zijn, hetgeen vooral opvalt bij zwakke dracht of goede dracht met slecht weer en ten tweede wordt er een kleinere aanslag gepleegd op de rugspieren bij het afnemen van de volle bakken.

Zorgt u er ook voor een aantal kleinere kastjes in voorraad te hebben om eventueel koninginnen te telen of tijdelijk kleine zwermpjes in te huisvesten.

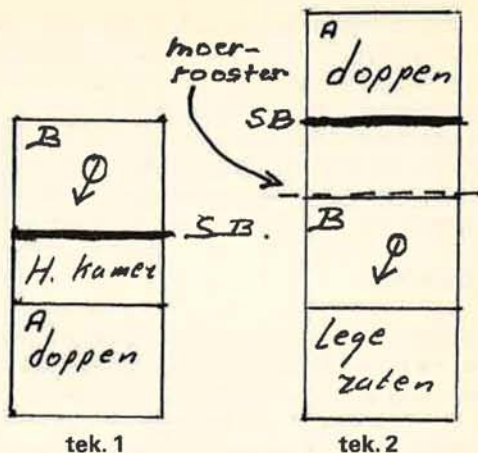
Onontbeerlijk acht ik voor elke kast een separator (gazen raam gevat in houten lijst, die een broedkamer volledig bedekt en waarin een vliegplankje is aangebracht) te gebruiken bij tal van zwermverhindingsmethoden, verenigen van volken enz. Een groot stuk materiaal waaraan u bijzonder veel plezier zult beleven is een zonnewassmelter. Ook een moer-rooster voor elke kast behoort tot de basisuitrusting. Een volgende keer zullen we ons bezighouden met het kleinere materiaal en de persoonlijke bescherming tegen al te opdringerige aanhankelijksuitingen van de immen.

Het vervolg van mijn imkeren

Aan het einde van de jaren vijftig had ik wat tweedehands materiaal gekocht, waartoe ook een aantal snelgroveborden (SB) behoorden, die uiteindelijk een definitieve richting aan mijn imkeren hebben gegeven.

Dat werd echter mede bepaald door het excellente werk van de toenmalige hoofdredakteur van ons blad, de heer R.P. Groenveld. Hij liet tal van succesvolle imkers in het Groentje aan het woord. U moet weten, het ging toendertijd slecht met de bijenteelt. De bijenweide werd schraal, het gebruik van insecticiden was overvloedig enz. en we beleefden een serie zeer slechte zomers. De bijenteelt stond nog met één been in de korfteelt: volken met slechts 8 of 10 raten voor de koningin, inwinteren idem dito. Het ledental van onze vereniging holde achteruit. Door de genoemde artikelenreeks, gericht op de praktijk, werden de imkers wakker geschud. Goede resultaten lagen binnen ieders bereik!

Enthousiast volgde ik de methode Snelgrove volgens het boekje (zie Groentje 10/1982, p. 257 e.v.).

Het was een kolossaal gezicht zo'n stapel broed- en honingkamers, maar er kleefden toch wel een aantal praktische bezwaren aan. Als de onderbak met oude koningin werd geïnspekteerd dan plaatste ik het bovendolk, met snelgrovebord als bodem, tijdelijk op het omgekeerde dak van een buurvolk. Het gevolg was geïrriteerde vliegbijen die hun huis kwijt waren. Ook moest rekening worden gehouden met een eventuele bruidsvlucht van het jonge moertje. Bovendien, en dat was veel ernstiger, kwam af en toe zwermneiging voor in het ondervolk met oude moer, vooral als door slecht weer de bevruchting van het jonge moertje op zich liet wachten.

Genoemde zwermneiging werd ten dele omzeild door een kleine maar belangrijke omzetting in de methode, geïntroduceerd door een Drentse Grootmeester op imkergebied, de heer De Haan. Tijdens de eerste handeling plaatste hij de oude koningin met wat broed (aflegger) bóven het SB en liet doppen aanzetten in het stuifmeel- en nektarhalend ondervolk, hetgeen werd gezien als garantie voor een goede verzorging van de aan te zetten koninginndoppen. De aflegger profiteerde van de opstijgende warmte uit het ondervolk en na een paar dagen kwam de broedproductie weer op gang (tek.1).

Tien dagen later werden de bakken A en B omgezet en onder B werd gelijk een bak met lege uitgebouwde raten geplaatst voor uitbreiding van het broednest en om een te krappe behuizing tegen te gaan. Tevens werden de openingen in het SB met plankjes afgedekt (tek.2).

Wat was na de tweede wissel bereikt? Boven het SB een bak met broed, doppen en jonge bijen. De vliegbijen van het oorspronkelijke bovendolk waren door een vlieggatwissel ook in het ondervolk beland. Ook nu dus geen bemoeienis van de imker met doppen breken. Door deze omzetting hoopte collega De Haan zwermneiging bij het oude moertje vóór te blijven, wat echter niet altijd lukte.

Na ettelijk jaren is me gebleken dat zwermneiging vooral optreedt als de aflegger te laat wordt gemaakt, d.w.z. als er reeds belegde doppen aanwezig

zijn. Het (zwerm)gevaar schuilt bij de oude koningin en die moet als het ware binnen handbereik blijven. Hoe ik dat heb opgelost en al enkele jaren met succes toepas komt een volgende maal aan bod. Het was deze keer wat pittige kost. Probeert u zich echter de gedachte achter de methode Snelgrove eigen te maken, want veel van de zogenaamde moderne aanpak heeft een oud gegeven als basis.

De bijen nu

Nog steeds heerst er rust in de bijenstal, tot het moment dat de temperatuur 9 graden of meer aanwijst, met weinig wind. Dan is het feest voor immen en imker. Eigenlijk mag je zo'n gebeurtenis niet missen. De reinigingsvlucht betekent wel een aanslag op het te drogen hangende wasgoed, omdat de bijen zich ontlasten en vele kleine bruine stippeltjes daarop kunnen achterlaten....

Ligt er nog sneeuw, dan kost dat bijen. Wat is namelijk het geval. Met de ogen nemen de bijen de lichtverdeling in de omgeving waar. Tijdens het vliegen richten ze de bovenzijde van hun lichaam naar de grootste lichtintensiteit, dus naar boven. Met sneeuw op de grond en een fel zonnetje wordt de grootste lichtsterkte vanaf het sneeuwdek gemeten. De bijen gaan nu onzeker, zwabberend vliegen, draaien zich om en vallen ruggelings in de sneeuw. Meestal weten ze zich nog om te draaien, maar verkleumen dan snel. Verzamel deze bijen, doe ze in een doos en neem ze mee in een verwarmd vertrek. Binnen korte tijd komen ze weer tot leven.

U vraagt misschien "Wat heeft het voor zin". Dan is mijn antwoord: Voor het volk heeft het geen enkel nut, maar toch doe ik het elk jaar weer. Ik voel me opgetogen als ik die bijen in de schemer bij de kasten loslaat en ze vlug naar binnen zie gaan. Maar zijn het niet juist deze kleine dingen, die het bijenhouden zo intens maken?

„Zomerse“ Winter

Door het uitzonderlijke zachte weer vliegen de bijen bijna dagelijks van af Kerst tot diep in januari met als (voorlopig) hoogtepunt de dag van vandaag, 11 januari.

Indien de volken met voldoende voedsel zijn ingewinterd behoeft u zich geen zorgen te maken. Geniet met de bijen van deze "losse winterzit", want dat was vorig jaar wel even anders, zoals de foto van mijn thuisbijen laat zien.

Ko Zoet

VERSLAG COMMISSIE NAZIEN BOEKEN

Op 6 januari 1983 hebben ondergetekenden het Bijenhuis te Wageningen bezocht als Commissie Nazien Boeken. Aanwezig waren: de heer Speelziek,

De bijenstal van afd. Leiden e.o. op haar Nieuwjaarskaart 1983.

voorzitter van de vereniging; mevr. Rive alg. secretaresse; de heer Krabbenborg, directeur handel en de heer v.d. Velden, van het belastingadviesbureau, die de jaarstukken verzorgt.

Wij hebben de boekhouding doorgenomen en kennis genomen van de ontvangsten en uitgaven over het boekjaar van 1 oktober 1981 tot 30 september 1982.

Al onze vragen werden door de aanwezigen uitgebreid beantwoord en aan de hand van onze steekproeven werden ons de stukken en rekeningen ge-

toond. Op deze manier hebben we een goed beeld gekregen van de manier waarop de jaarstukken tot stand zijn gekomen en het financiële beleid is gevoerd. Daar de jaarstukken ons als juist voorkomen, stellen we de algemene vergadering voor deze jaarrekening vast te stellen en goed te keuren en het bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde financiële beleid.

D.J. Bonsing, afd. Ede.

W.J. Spelbrink, afd. Eindhoven.

JAARVERSLAG 1981/82 EN BEGROTING 1983/84

In dit nummer wordt de lezer weer een uitvoerig financieel overzicht aangeboden van onze vereniging. De exploitatierekening 1981/82 toont een voordelig resultaat van f 46.342. Dit is bijna f 25.000 hoger uitgevallen dan was begroot.

Enkele in het oog springende posten verdienen een nadere verklaring. Het voordelig saldo bij de exploitatie bijensuiker van bijna f 21.000 is ontstaan door een grotere omzet (+ 127.500 kg) dan was begroot en lagere vracht- en verzekeringskosten.

Het besluit dat de rekening exploitatie onroerend goed op 0 zou uitkomen door exact de kosten door te belasten verklaart het verschil ten opzicht van de begroting van f 23.750.

Meevallers zijn het hogere quotumbedrag door een groter aantal leden, een hogere opbrengst aan advertenties en forse besparingen op het Groentje en de assurantie bijenvolken.

Vermeldenswaard is ook dat de personeelskosten beneden de begroting zijn gebleven. Het uiteindelijk resultaat getuigt van een behoorlijke begrotingsbewaking door onze algemene secretaris. Met de opgedane ervaring en op grond van de door het Hoofdbestuur genomen besluiten is de begroting 1983/84 opgesteld. Deze is sluitend met een totaal van f 318.000 en biedt o.a. enige reserve in de post assurantie bijenvolken omdat het hoofdbestuur meent eerst nog wat meer ervaring te moeten opdoen met de nieuwe verzekeraar. Deze begroting en het verwachte aantal leden geeft het hoofdbestuur geen aanleiding voor 1983/84 een quotumverhoging voor te stellen.

De vereniging op zichzelf is dus gezond en het vermogen is dan ook met ruim f 46.000 toegenomen.

Met de afdeling handel is het evenwel nog steeds zorgelijk gesteld. Vorig jaar is de commissie handel opgeheven en is het dagelijks bestuur in opdracht van het hoofdbestuur zich meer direct met deze afdeling gaan bezighouden. In het Groentje van een jaar geleden werd reeds aangekondigd dat een aantal structurele maatregelen genomen zou worden om de afdeling handel te saneren. Aan de bedrijfsleider werd toen een taakstellende sluitende begroting voorge-

legd. Dit gebeurde evenwel op een moment dat het boekjaar reeds halverwege gevorderd was. Ook deed zich bij de uitbesteding van werk en bij de personeelsaanpassing een aantal moeilijkheden voor.

Het resultaat is geweest dat de taakstelling om zonder verlies uit te komen niet is gehaald. De omzet is goed op peil gebleven. De verkoopmarges konden echter niet overal uit concurrentie-overweging worden gehandhaafd. Huisvestingskosten zijn in verband met het hoofdbestuurbesluit aangaande de exploitatie onroerend goed met ruim f 10.000 gedaald evenals de kantoorkosten die voor een deel naar de vereniging zijn verschoven.

De financieringskosten zijn door een kleinere voorraad en wat lagere rente ook met f 10.000 gedaald. Desalniettemin worden we toch nog met een verlies van bijna f 30.000 geconfronteerd.

Het hoofdbestuur heeft zich wederom ernstig beraaden wat het nu verder te doen staat.

De afname van het verlies ten opzichte van het voorgaande jaar 1980/81 en de begroting voor het nu lopend jaar doen verwachten dat de aanpassingen enig effect zullen afwerpen en dat het verlies mogelijk dit jaar nog wat zal verkleinen.

De klemmende vraag voor de bedrijfsleider rees of 1983/84 te begroten was zonder verlies.

Dit is niet te verwezenlijken als niet aan één van de drie voorwaarden wordt voldaan:

- een groei in de omzet
- een lichte algemene prijsverhoging
- een verlaging van de financieringskosten.

Een groei in de omzet is moeilijk in een begroting hard te maken daar deze uitgaat van ervaringsfeiten in het verleden.

Een lichte algemene prijsverhoging betekent geen versterking van de concurrentiepositie en kan een nadelige invloed op de omzet uitoefenen waardoor het gewenste effect niet wordt bereikt.

Een verlaging van de financieringskosten is alleen mogelijk als de vereniging de rentevoet verlaagt of geen rente in rekening brengt. Dit laatste betekent echter een aantasting van de baten van de vereniging waardoor daar de begroting niet meer sluit zo-

dat het quotum met circa f 2,- moet worden verhoogd.

Het hoofdbestuur is van mening dat het dagelijks bestuur er nu vrijwel alles aan heeft gedaan om via herstructurering de afdeling handel verder te rationaliseren. Voor het personeel wordt de onzekerheid omtrent de toekomst en het steeds weer doorlichten een niet langer te tolereren zaak.

Er zal duidelijkheid gegeven moeten worden omtrent de voorwaarden waaronder de afdeling handel dient te functioneren.

Het antwoord is dan ook aan de algemene vergadering welke wegen moeten worden ingeslagen.

Het negatieve vermogen van de afdeling handel op de conceptbalans is verder gestegen.

Dank zij de vermogensstijging bij de vereniging is dan uiteindelijk het vermogen op de geconsolideerde balans nog iets toegenomen.

Bij onze huidige vermogenspositie kunnen we ons feitelijk geen verdere verliezen meer permitteren, willen we niet in financieringsmoeilijkheden komen.

De vereniging als vereniging is kerngezond en zou zich graag nog wat actiever willen manifesteren maar voelt zich daarin geremd door de niet aflatende zorgen voor de afdeling handel.

Het hoofdbestuur hoopt van harte dat op de algemene vergadering besluiten zullen worden genomen om uit deze impasse te geraken.

JAARVERSLAG 1981/1982

In het afgelopen boekjaar is een positief resultaat behaald van f 16.489. (Verlies vorig boekjaar f 41.910). Het resultaat kan als volgt nader worden gespecificeerd:

1981/1982 1980/1981

Overschot afdeling vereniging	f 46.342	f 21.554
Verlies afdeling handel	-/ - 29.853	-/ - 63.464
	<u>+ / + 16.489</u>	<u>- / - 41.910</u>

CONCEPTBALANS AFDELING VERENIGING PER 30 SEPTEMBER 1982

	30-9-82	30-9-81		30-9-82	30-9-81
Onroerend goed	f 424.263	f 441.130	Eigen vermogen	f 643.398	f 597.056
Kantoorinventaris	10.057	3	Voorzieningen	183.103	170.343
Magazijninventaris	372	372	Obligatierekening	4.800	6.150
Bijenstellen	10.629	9.364	Te betalen posten	28.062	31.766
Effekten	2.500	2.500			
Div. voorraden/vorderingen	411.542	351.946			
	<u>859.363</u>	<u>805.315</u>		<u>859.363</u>	<u>805.315</u>

TOELICHTING OP DE BALANS AFD. VERENIGING

EIGEN VERMOGEN f 643.398

Specificatie:

Saldo 1 oktober 1981	f 597.056
Bij: Voordelig resultaat	46.342
	<u>643.398</u>

Voorzieningen f 183.103

Gereserveerd quotum oktober/december 1982	67.500
Hoekstenen	2.015
Bouwstenen	5.489

Saldi 1 oktober 1981:

Voorzieningsfonds	f 45.937
Fonds t.b.v. wetenschappelijk bijenteelt-onderzoek	16.363
Voorziening t.b.v. bibliotheek	7.602
Tentoonstellingsfonds	9.617
Congressfonds	1.094
Fonds t.b.v. algemene ontwikkelingen, ziektepreventie, voorlichting e.d.	17.726
	<u>98.339</u>
Bij: Ten laste van resultaat vereniging	6.900
Bijschrijving rente	5.260
Af: Uitkering aan oud-personeelslid	-/ - 2.400
	<u>108.099</u>
	<u>183.103</u>

CONCEPT-EXPLOITATIEREKENING AFD. VERENIGING

	1981/82	1980/81		1981/82	1980/81
Kosten:					
Bestuurskosten	f 7.847	f 11.961	Quotum	f 274.193	f 257.875
Kosten algemene vergadering	4.203	3.421	Advertenties	15.009	13.704
Maandblad	115.684	123.301	Exploitatie suikervoorziening	20.939	8.115
Kommissies	8.274	6.096	Exploitatie o/g	0	7.384
Propaganda	5.782	2.766	Rente	15.126	19.581
Imkersdag	1.587	1.142			
Assurantie bijenvolken	9.035	9.336			
Reserveringen	6.900	6.600			
Personeelskosten	76.313	79.698			
Huisvestingskosten	5.048	5.250			
Kantoorkosten	21.225	17.996			
Algemene kosten	17.027	17.538			
	<u>278.925</u>	<u>285.105</u>		<u>325.267</u>	<u>306.659</u>
Exploitatieresultaat	<u>46.342</u>	<u>21.554</u>			

TOELICHTING OP DE CONCEPT-EXPLOITATIEREKENING VAN AFDELING VERENIGING

Quotum	1981/1982	1980/1981
Ontvangen	f 269.379	f 258.315
Iedern verspreide leden	7.814	5.310
Bij: Gereserveerd okt. - dec. 1981 c.q. 1980	64.500	58.750
Af: Gereserveerd okt. - dec. 1982 c.q. 1981	-/ 67.500	-/ 64.500
	<u>274.193</u>	<u>257.875</u>
In het verslagjaar is aan quotum ontvangen een bedrag overeenkomende met in totaal 7.705 leden. (vorig boekjaar 7.122 leden)		
Exploitatie suikervoorziening		
Verkoop bijensuiker	652.342	539.177
Vrachten	<u>21.935</u>	<u>23.011</u>
	630.407	516.166
Inkoopwaarde	-/ 672.642	-/ 558.191
E. E. G. -steunverlening 34.829 bijenvolken à f 2,756 resp. 32.400 à 2,81	<u>95.976</u>	<u>91.035</u>
	53.741	49.010
Aandeel in:		
Personneelskosten	f 5.800	f 9.817
Telefoon en porti	2.100	1.900
Accountants- en administr. kosten	5.700	6.537
Huisvestingskosten	2.591	3.750
Verlichting en verwarming	850	700
Financieringskosten	1.750	3.530
Heffing bedrijfsraad	4.270	4.050
Assurantie bijenvolken 50% van de premie	9.035	9.336
Overige kosten	706	-
	<u>32.802</u>	<u>39.620</u>
Afschrijving voorraad	-	1.275
	<u>32.802</u>	<u>40.895</u>
	<u>20.939</u>	<u>8.115</u>
Exploitatie onroerend goed		
Opbrengst huur en stalling	11.308	9.976
Doorbelast aan afdeling handel	18.888	34.000
Doorbelast aan administratie veren	3.748	4.300
Doorbelast aan suikervoorziening	<u>2.591</u>	<u>3.750</u>
	36.535	52.026
Kosten:		
Onderhoud (w.o. doorberekening door afdeling handel)	11.600	18.326
Verlichting en verwarming	2.950	2.360
Vaste lasten	3.098	6.965
Afschrijving pand	15.045	15.045
Afschrijving tuin	1.822	1.822
Overige	<u>1.420</u>	<u>124</u>
	<u>36.535</u>	<u>44.642</u>
	0	7.384
Rente opbrengst		
Doorbelast afdeling handel	20.540	24.000
Opbrengst spaartegoed	<u>75</u>	<u>89</u>
	20.615	24.089
Af: Rentebijdraving		
voorzieningen	5.260	4.427
Rente obligatielening	<u>229</u>	<u>81</u>
	<u>5.489</u>	<u>4.508</u>
	<u>15.126</u>	<u>19.581</u>
Bestuurskosten		
Betreft reis- en vergaderkosten		
Hoofd- en Dagelijks Bestuur	<u>7.847</u>	<u>11.961</u>
Kommissies		
Kommissie onderwijs		
Nadelig saldo (1982), c.q. voordelig saldo (1981)	3.088	-/ 533
Lerarenorgaan		
nadelig saldo	358	736
Kommissie koninginneteelt		
Voordelig saldo (1982), c.q. nadelig saldo (1981)	-/ 1.943	1.157
Kommissie ziektebestrijding		
Nadelig saldo	1.371	659
Kommissie handel		
Nadelig saldo	1.017	584
Bijenteelt VBBN - 2-1983		37

Redaktie commissie			
Nadelig saldo		3.191	2.614
Kommissie nationale honingkeuring			
Nadelig saldo		324	859
Overige			
Nadelig saldo		868	20
		<u>8.274</u>	<u>6.096</u>
Propaganda			
Opbrengsten		23.879	19.919
Kosten	20.661		13.685
Bijdrage propaganda-activiteiten afdeling handel	<u>9.000</u>		<u>9.000</u>
		<u>29.661</u>	<u>22.685</u>
		<u>-/- 5.782</u>	<u>-/- 2.766</u>
Assurantie bijenvolken			
Betreft 50% van de assurantiepremie		9.035	9.336
De andere helft is ten laste van de exploitatie suikervoorziening			
Reserveringen			
Ten gunste van:			
Fonds t.b.v. wetenschappelijk bijenteeltonderzoek			700
Voorziening t.b.v. bibliotheek			2.000
Tentoonstellingsfondsen	6.900		700
Kongresfondsen			200
Fonds t.b.v. research			<u>3.000</u>
		<u>6.900</u>	<u>6.600</u>
Personeelskosten			
Conform overlegde loonverdeelstaten		72.400	75.978
Reis- en verblijfkosten		3.913	2.520
Overige			1.200
		<u>76.313</u>	<u>79.698</u>
Huisvestingskosten			
Doorberekend door de exploitatie onroerend goed		3.748	4.300
Verlichting en verwarming		<u>1.300</u>	<u>950</u>
		<u>5.048</u>	<u>5.250</u>
Kantoorkosten			
Kantoorbenodigdheden		2.979	-
Ledenadministratie		1.646	746
Afschrijving		1.729	1.420
Porti en telefoon		11.025	9.332
Kontributies en abonnementen		234	362
Kosten kantoor machines		1.112	-
		<u>18.725</u>	<u>11.860</u>
Bij: Gebruik inventaris van afdeling handel		2.500	6.136
		<u>21.225</u>	<u>17.996</u>
Algemene kosten			
Accountants- en administratiekosten inkl. afschr. programma		16.196	15.250
Kosten statutenwijziging		3.000	788
Reis- en representatiekosten		315	1.500
Diversen		201	-
Af: Gecrediteerd quotum		<u>-/- 2.685</u>	<u>-</u>
		<u>17.027</u>	<u>17.538</u>

CONCEPTBALANS AFDELING HANDEL PER 30 SEPTEMBER 1982

	30-9-82	30-9-81		30-9-82	30-9-81
Magazijninventaris	f 8.083	f 5.596	Kapitaal		
Kantoorinventaris	5.773	9.623	Saldo 1 okt. 1981/80	f 144.098	f 80.634
Machines	28.310	39.338	Expl. result.	29.853	63.464
Bouwk.voorz.winkel	12.708	16.618	Kapitaal	173.951	144.098
Inrichtingskosten winkel	2.963	5.560	Voorziening dubieuze debiteuren	2.000	2.000
Goederen	392.866	542.576	A.B.N. rekening courant	115.264	288.486
Debiteuren	70.308	149.240	Krediteuren	198.178	259.401
Overige voorraden/vorderingen	18.656	30.128	Overige nog te betalen posten	<u>455.638</u>	<u>405.990</u>
Liquide middelen	<u>61.462</u>	<u>13.102</u>		<u>597.129</u>	<u>811.779</u>
	<u>597.129</u>	<u>811.779</u>			

Voorzitter F.A. van Staalduinen van het Ambrosius Gilde te Rotterdam. In de stal achter zijn huis in Bergschenhoek (de kasten zijn versierd met oude motieven uit de volksschilderkunst) werd de vorige winter een experiment uitgevoerd met het in de buitenlucht bewaren van dicht op elkaar gehangen stuifmeelraampjes. De foto stond eerder in het Rotterdamse afdelingsblad "Raaf voor Imkers".

CONCEPT-EXPLOITATIEREKENING VAN AFD. HANDEL

	1981/82	1980/81		1981/82	1980/81
Kosten:					
Personeelskosten	f 198.262	f 292.143	Bruto-winst	f 312.373	f 403.165
Huisvestingskosten	37.525	47.943	Vergoeding propaganda-activiteiten	9.000	9.000
Machine- en inventariskosten	16.969	20.163			
Kantoorkosten	6.952	11.903			
Verkoopkosten	20.909	22.748			
Financieringskosten	44.539	54.465			
Algemene kosten	26.070	26.264			
	<u>351.226</u>	<u>475.629</u>		<u>321.373</u>	<u>412.165</u>
Exploitatieresultaat	-/- 29.853	-/- 63.464			

GECONSOLIDEERDE BALANS PER 30 SEPTEMBER 1982

	30-9-82	30-9-81		30-9-82	30-9-81
Onroerend goed	f 424.263	f 441.130	Eigen vermogen	f 469.447	f 452.958
Bouwk. voorzieningen	12.708	16.618	Voorzieningen	185.103	172.343
Kantoorinventaris	15.830	9.626	Obligaties	4.800	6.150
Magazijninventaris	6.455	5.968	A.B.N. rek. crt.	115.264	288.486
Machines	28.310	39.338	Krediteuren	198.178	259.401
Inrichtingskosten winkel	2.963	5.560	Overige te betalen posten	101.854	114.301
Bijenstallen	10.629	9.364			
Voorraden	392.866	542.576			
Effekten	2.500	2.500			
Debiteuren	70.308	149.240			
Overige voorraden/vorderingen	46.352	58.617			
Liquide middelen	61.462	13.102			
	<u>1.074.646</u>	<u>1.293.639</u>		<u>1.074.646</u>	<u>1.293.639</u>

GECONSOLIDEERDE EXPLOITATIEREKENING

	1981/82	1980/81		1981/82	1980/81
Kosten:					
Bestuurskosten	f 7.847	f 11.961	Quotum	f 274.193	f 257.875
Kosten algemene vergadering	4.203	3.421	Advertenties	10.509	9.663
Maandblad	115.684	123.301	Huur/stalling	11.308	9.976
Kommissies	8.274	6.096	Bruto-winst	386.114	450.900
Propaganda	5.782	2.766	Vergoeding propaganda-activiteiten	9.000	9.000
Imkersdag	1.587	1.142			
Assurantie bijenvolken	18.070	18.672			
Reserveringen	6.900	6.600			
Personeelskosten	291.975	398.464			
Huisvestingskosten	45.722	43.424			
Kantoorkosten	30.277	31.804			
Machine- en inventariskosten	18.969	20.163			
Verkoopkosten	16.409	18.707			
Financieringskosten	31.163	38.414			
Algemene kosten	49.503	50.339			
Heffing suiker	4.270	4.050			
	<u>654.635</u>	<u>779.324</u>		<u>671.124</u>	<u>737.414</u>
Exploitatieresultaat	+/- 16.489	-/- 41.910			

BEGROTINGEN AFDELING VERENIGING

	Begroting 1981/82	Concept Expl.81/82	Begroting 1982/83	Begroting 1983/84
Quotum	f 268.250	f 274.193	f 292.500	f 291.000
Advertenties	10.000	15.009	11.000	12.000
Rente	14.000	15.128	20.000	15.000
Expl. onroerend goed	23.750	-	15.000	-
Expl. bijensuiker	-	20.939	-	-
	<u>316.000</u>	<u>325.267</u>	<u>338.500</u>	<u>318.000</u>
Personeelskosten	80.000	76.313	88.000	74.000
Huisvestingskosten	5.500	5.048	6.000	7.000
Kantoorkosten				
Specificatie:				
Ledenadministratie	4.000	1.646	4.000	8.000
Porti en telefoon	6.000	11.025	10.000	12.500
Machine-/overige kantoorkosten	4.250	8.554	7.500	8.500
Kosten activiteiten				
Specificatie:				
Maandschrift excl. redaktiekommissie	127.000	115.684	132.000	132.000
Imkersdag	2.500	1.587	2.500	2.000
Kosten hoofdbestuur	6.000	7.847	12.500	10.000
Kosten algemene vergadering	3.250	4.203	5.000	5.000
Kontributies	750	-	500	300
Assurantie bijenvolken	25.000	9.035	25.000	20.000
Propaganda	3.000	5.782	5.000	8.500
Kosten kommissies	1.000	8.274	7.500	6.500
Reserveringen				
Specificatie:				
Voorzieningsfonds	-	-	-	-
Wetensch. fonds bijenteelt	700	700	750	-
Fonds t.b.v. bibliotheek	2.000	2.000	2.000	-
Tentoonstellingsfonds	1.000	1.000	1.000	3.200
Kongresfonds	200	200	200	-
Nat. honing tentoonstelling	700	-	-	-
Fonds voor algemene ontwikkeling	3.000	3.000	3.000	-
Algemene kosten	16.500	17.027	16.500	17.500
Onvoorzien o.a. statuten	2.150	-	9.550	3.000
Exploitatie resultaat	<u>21.500</u>	<u>46.342</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
	<u>316.000</u>	<u>325.267</u>	<u>338.500</u>	<u>318.000</u>

(eigenlijk muizenesten), dus zorgen hebben of, zoals de grote dichter Schiller het uitdrukt: "Ich habe die Menschen gesehen, ihre Bienensorgen."

Chris Maillie

De eerste serie spreekwoorden in dit rubriekje ging over bijen en andere insecten. Nu komen de grotere dieren aan bod.

DE BEER

- o De beer kent slechts negen liedjes; ze gaan allemaal over honing. (Turkije).
- o Darren en beren laten zich door anderen (mensen) voeden. (USA).
- o De beer droomt van bijen. (Italië).
- o Wie bijen (of honing) met beren deelt, krijgt minder dan niets. (Italië; de betekenis is ongeveer dezelfde als in: Met grote heren is het kwaad kersen eten).
- o Het is met de honing gedaan als de beer hem hoedt. (Duitsland; daar is dat gelijk aan: Den Bock zum Gärtner machen).
- o Bijen komen even ver als beren. (Duitsland; er wordt mee bedoeld, dat mededrinkers evenveel kracht hebben als vleeseters).
- o Maak jezelf tot honing en de beer likt je op. (Herkomst onbekend; een duidelijke variatie echter op die over de vlieg in de vorige opgave).

DE EZEL

- o De honing is niet voor een ezelmul of Honing is niet bestemd voor de bek van een ezel, als letterlijke vertaling van *No es la miel para la boca del asno*, dat Sancho Panza gebruikt in een van zijn vele samenspraken met Don Quichote, en overeenkomt met het ons beter bekende: Dat is geen spek voor jouw bek.

DE HONINGDAS

- o Hij is een honingdas, die onder de boom de neerdruppelende honing oplikt, tot de honingraat aan de tak loslaat en, neervallerid op zijn rug, hem velt. (Madsjagga-stam, Afrika; een lange zin die aan wil duiden dat men iemand een lastig, opdringerig persoon vindt).

DE MUIS

- o De bijen in het hoofd hebben, dat in het Duits luidt: *Es summt ihm eine Biene unter die Kappe*, en in het Engels: *Have a bee in one's bonnet* (muts, kap). Het laatste betekent ook op een bepaald punt "gek" zijn, b.v. *bijengek!* Maar de algemene zin van deze zegswijze is toch: muizenissen

TIP VAN DE MAAND

Van Ko Zoet is de tweede reactie op de eerste „Tip van de Maand“ in het Groentje 10/1982, p.261, aanvankelijk bestemd voor zijn rubriek „Sprokkelwaar“:

Een zeer goede gedachte om gekristalliseerde honing zonder oververhitting weer vloeibaar te maken is afkomstig van Albert Muller uit Colmschate. Ik vond zijn uitgewerkt idee tussen oude aantekeningen in Praattraat 18/1 '78.

Gebruikte hij aanvankelijk een verwarmingsplaatje met daarop een pannetje water met een potje honing, op een goede dag kwam hij op het idee daarvoor een bak te voorzien van een verwarmingselement en thermostaat zoals die worden gebruikt in tropische aquaria. De hoeveelheid potjes die gelijktijdig vloeibaar gemaakt kunnen worden is uiteraard afhankelijk van de grootte van de bak.

KERSTPUZZEL

Hoewel er in de opgave een fout was geslopen (H9 moest zijn H19) hebben de ca. 200 inzenders er blijkbaar geen moeite mee gehad de juiste tekst te vinden. Na loting kwamen de volgende 10 prijswinnaars uit de bus:

E. Beindorff, Floridaweg 27, Capelle a/d IJssel.
N.J. van Daalen, dr. Schaepmanlaan 20, Enschede.
E.J. Frieling, de Laan 80, Uithuizen.
A. Hummel, de Steegde 2, Spier-Beilen.
L.R. de Jong, Anreperstraat 168, Assen.
Z. Kanis, Rolklover 75, Kampen.
H.H. Siebring, de Vallei 90, Assen.
J.J. Vahl, Losweg 2, Vorchten.
J. Visser, Eikenlaan 12, Zwolle.
Mevr. L. Wuite, de Genestetlaan 20, Driehuis.

De oplossingen waren als gewoonlijk soms weer versierd met prachtige tekeningen, zoals die van Paul Ruiters (Alkmaar) en Willemien Kool (Oud-Alblas). De allermooiste vonden we echter die van de 9-jarige Jacqueline van Baalen uit 's-Gravenzande. Jammer alleen dat de kleuren hier niet konden worden overgenomen, maar het blijft een knappe illustratie, die bovendien precies weergeeft wat de heer van Minnen met zijn puzzelzin bedoelde.

Er is meermalen geopperd om de lidmaatschapskaart van de Vereniging te laten vervallen, want in de praktijk heeft het geen enkele waarde. In de afdeling Rotterdam doet men er echter wat aan om deze kaart "waardevast" te maken. Een actief bestuurslid is op pad gegaan met als resultaat dat leden van deze afdeling bij een plaatselijke firma plaatmateriaal, zoals waternast multiplex, tegen grossiersprijs kunnen bekomen. Verenigingskaart meenemen is het devies.

Vanuit dezelfde afdeling: "Komt een vrouw een oude vriendin tegen, zegt ze: "Meid, je zult het niet geloven, mijn man en ik, wij hebben er vijf allemaal jongens". Antwoordt de vriendin: "Kind, je zal darre-

broedig wezen". ("Raat voor Imkers", Ambrosius Gilde, Rotterdam).

De pen doorgeven

Het afdelingsblad van Laren/Blaricum kent een rubriek "De pen", waarin een imker zijn verhaal over bijen vertelt en daarna de pen aan een collega-imker doorgeeft; behalve interessant, een waarborg voor kopij (overigens reeds eerder vermeld door mev. Rive. -RED.).

De methode Schule

Het verhaal van de heer Jensema in hetzelfde blad spitste zich toe op de door hem gevolgde methode om bijen in de broedkamer te houden en honing in de honingkamer te krijgen. Zijn verhaal: "Sinds vorig jaar probeer ik een methode van Imkermeister Schule, althans het deel buiten de koninginneteelt. De methode is beschreven in het boekje "Aufbau und

Umbruch einer Groszinkerei". De zwermbeheersing, waarbij het tijdrovende zoeken naar de koningin overbodig is en tevens het onderzoek op zwermcellen vooraf en bij het doppen breken op de dertiende dag, waren voor mij de overwegingen om deze methode te proberen.

De methode: Bij het waarnemen van zwermcellen in een volk wordt een nieuwe broedkamer klaargemaakt met twee uitgebouwde raten in het midden en acht ramen kunstraat. De twee uitgebouwde raten worden uitgewisseld tegen twee raten met eitjes en open broed, maar waarop geen zwermcellen meer aanwezig zijn. De nieuwe broedkamer wordt afgedekt met een separator en tussen bodem en onderste broedkamer geplaatst. De separator biedt een uitgang naar de achterzijde. De vliegbijen keren terug naar de oorspronkelijke opening en bouwen in de onderste bak redcellen. Het deel boven de separator met oude koningin vliegt kaal en de aanwezige zwermcellen worden door de bijen zelf opgeruimd. De koningin is snel weer aan de leg. Bij een behoorlijk volk zijn er na enkele dagen weer heel wat vlieg-bijen en kan er weer gehaald worden.

Op de dertiende dag behoeft er alleen maar op twee raten in de onderbak doppen te worden gebroken. Tijdens een drachtloze periode vormt het voeren van de bijen in de onderste bak een probleem. Wellicht is het verstandig één raam met voer mee te geven. Volgens de Imkermeister kunnen de volken in de eerstvolgende periode eenvoudig worden verenigd door de separator eruit te halen. Aanvankelijk vliegen er nog een tijdlang bijen op de achterwand aan, maar zij vinden hun weg wel. De methode is tijdbesparend maar ... gezien de twee voorzwermen vorige week (medio juli) moet de oude koningin toch tijdig worden verwijderd en dus toch ..."

De strokorf

Groot is de verleiding om een mooie zwerm in een leegstaande strokorf te doen om na enige tijd te merken dat de problemen met de week groter worden. Dit is het verhaal van de heer **Scheijbeler**:

Reeds enkele weken na het opzetten bleek de korf tot de onderrand te zijn volgebouwd. Ik verwachtte daar enkele jonge zwermen uit te kunnen oogsten. In de voorzomer '81, op een paar echte zomerse dagen, bleek de korf overbevolkt te zijn en zochten duizenden bijen verkoeling aan de buitenzijde van de korf. Mijn besluit stond vast: ruimte geven, maar hoe!

Ik besloot in de triplex onderplaat een cirkelvormige opening te zagen (diameter korf) en daaronder een broedkamer. Na enkele weken waren de raten uitgebouwd en zaten vol gesloten broed. Ik had het geluk de koningin te vinden en heb haar toen meteen geknipt. In het algemeen gaat de voorzwerm verloren, nu echter met de geknipte koningin had ik de kans ten tijde van het zwermen het werkvolk te behouden. Van de zwaar bevolkte korf kon ik bovendien

nog een aflegger in een zes-raamskastje maken. Uit een naburig kastvolk moest ik nog doppen breken en ik heb toen een jonge koningin in een moerkooitje gedaan, de opening gesloten met wat oude raat en vervolgens kooitje met jonge moer tussen de raten een plaatsje gegeven. Na enkele dagen bleek dat ze was aangenomen.

Weken nadien kwamen er enkele mooie zwermen uit de korf die binnen handbereik geschept konden worden. Op deze wijze kan de korf z'n nut hebben; bovendien is het een geschikte manier om een korfvolk over te brengen in een kast, door een moerrooster te leggen zodra de koningin in de onder geplaatste broedbak aan de leg is. De korf doet nu dienst als honingkamer en kan bij goede dracht brokhoning leveren. Het is maar een idee. ("Raat voor Imkers", **Ambrosius Gilde, Rotterdam**).

Kunnen oude moeren niet meer vechten?

„Vorig jaar had ik twee gemerkte oude moeren waarvan er één zeer goed was en die werd gebruikt om mee verder te telen. De andere startte goed, maar het volk werd door spuutschade behoorlijk gedece-meerd. Half juli besloot ik dan ook deze twee moertjes met hun volk, ieder ongeveer negen raten bezet, te verenigen. Aldus geschiedde en met de gedachte: "ze zoeken zelf wel uit welke moer de beste is", liet ik de bijen de keus. Wie schetst echter mijn verbazing toen half augustus bij controle bleek, dat de twee dames gezusterlijk samen op hetzelfde raam liepen midden in het broednest! Het zag er verder allemaal goed uit en ik heb alles gelaten zoals het was. Maar half september, na het afvoeren, waren nog de twee moertjes aanwezig, en zo zijn ze de winter ingegaan.

Een verklaring had ik niet totdat wij een excursie hadden met Vlaamse imkers. Eén van hen merkte op dat het achterlijf van oude moertjes vol met eitjes zit waardoor zij het achterlijf niet kunnen krommen om te steken.

Als dit waar is, zou het ook een verklaring kunnen zijn waarom een jonge maagdelijke koningin het tijdens een vereniging altijd van een oude moer wint.

Een andere verklaring die men nog wel eens hoort is dat bij oude moeren de gifklier opdroogt. Zijn er nog andere verklaringen en heeft iemand anders iets soortgelijks meegemaakt? Graag reacties", aldus **Rob Nolting** in "Bijennieuws" afd. Texel.

Ko Zoet

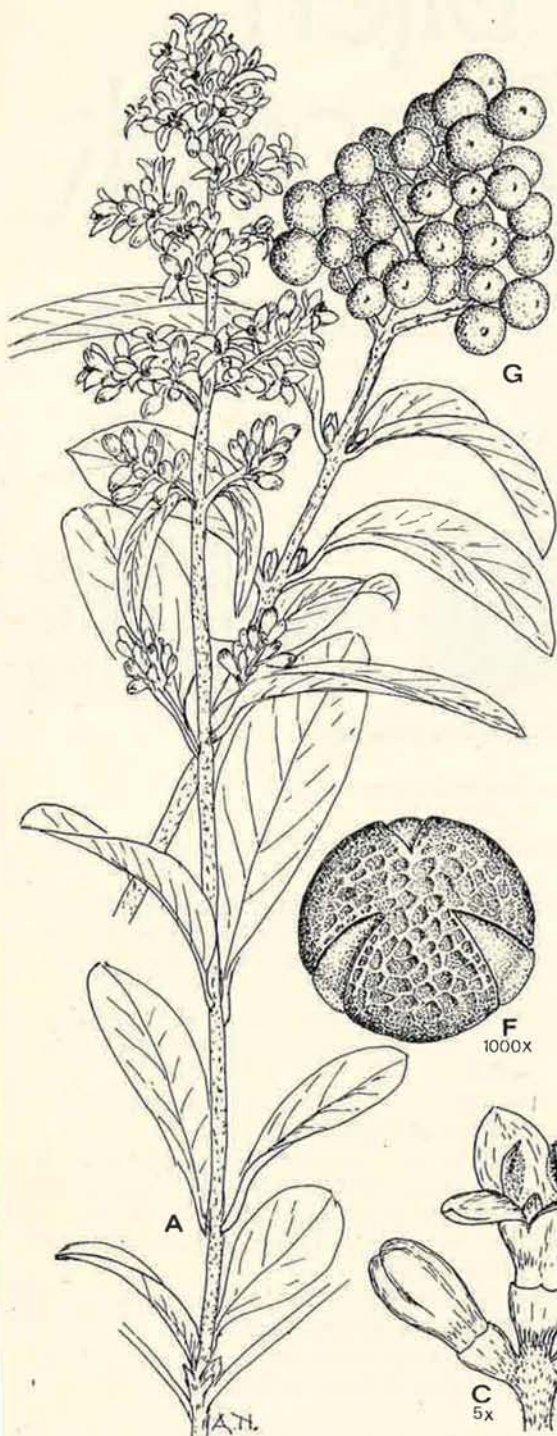
Het RIJKSBIJENTEELTCONSULENTSCHAP verstreckt o.m. informatie over:

- ziektebestrijding bij bijen
- afwijkend gedrag van bijen
- reisverbod - vervoersbesluiten
- gezondheidsverklaringen

**ADRES: Tilburgseweg 32, 5081 NG
Hilvarenbeek, telefoon 013 - 42 58 88**

bijenplant in beeld

gewone liguster

GEWONE LIGUSTER (*Ligustrum vulgare* L.):
A bloeiwijze; B blad; C bloem en bloemknoppen; D open-
gesneden bloem; E stamper met vruchtbeginsel; F stuif-
meelkorrel; G vruchten; H zaad.

De Liguster is een overbekende struik door de veelvuldige toepassing als haagbeplanting. De voorheen veel gebruikte soort is de Haagliguster (*Ligustrum ovalifolium* Hassk), die hier niet inheems is. Wel inheems is de Gewone Liguster. Beide zijn van het geslacht *Ligustrum*, dat tot de familie der Olijfachtigen behoort. Het geslacht telt ongeveer 50 soorten, waarvan één in Europa en Noord-Afrika en de rest in het gematigde en tropische deel van Azië en in Australië. Vooral uit China en Japan zijn vele soorten afkomstig. De hier in het wild groeiende Gewone Liguster vindt men vooral in het Duindistrict. Hij wordt ook voor haagbeplanting toegepast. Het is een hoge, breed uitgroeiende struik met tegenover elkaar staande bladeren, die kortgesteeld zijn en een langwerpige elliptische vorm hebben.

Aan de bovenzijde zijn ze donkergroen, in de herfst overgaand in violet, aan de onderzijde hebben ze een heldergroene kleur. Na de eerste vorst vallen ze af. In milde winters verliest de struik zijn bladeren pas tijdens de nieuwe bladontwikkeling. De bloei valt in de maanden juni tot augustus. De witte bloempjes staan in pluimen, die ongeveer 8 cm lang zijn. Ze hebben een klokvormige kelk met 4 tanden en een trechtervormige bloemkroon, waarvan de buis 3-4 mm lang is. Aan de onderzijde van het vruchtbeginsel wordt de nectar afgescheiden, door de korte bloemkroon gemakkelijk bereikbaar voor de bijen. De meeldraden, twee in getal, zijn met een korte helm draad aan de bloemkroon verbonden. De helmknoppen steken boven de stamper uit en bevinden zich aan weerszijden daarvan. De stempel is papilleus en tweespletig. De bloemen verspreiden een sterke geur.

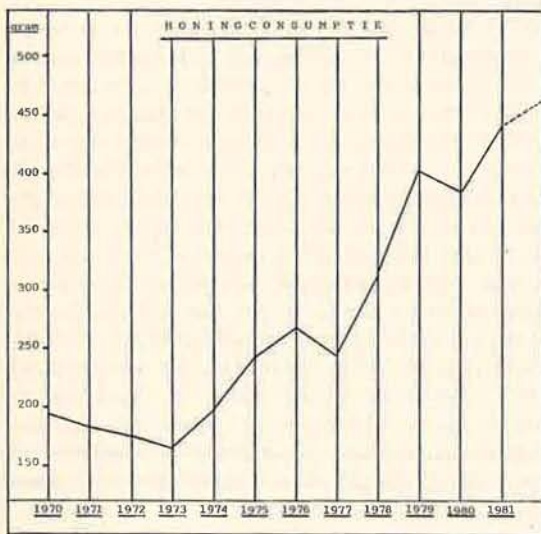
De bessen, die veel gelijkenis vertonen met steenvruchten, hebben een zwarte kleur en bevatten 1-4

donkerbruine zaden. Van de Gewone Liguster zijn er diverse cultivars met verscheidenheid in groeiwijze, bladkleur en in vruchtkleur. Zo zijn er met gele en geel gevlekte bladeren, en met bladeren, waarvan de rand wit is. Andere cultivars hebben groene of gele bessen.

In de literatuur wordt soms gewezen op de bittere smaak van honing waarin veel ligusterhoning zit. In Oegstgeest hebben de imkers in de zomer van 1980 honing kunnen slingeren, waarin een groot aandeel lindehoning en ligusterhoning. In een geanalyseerd monster was het pollenaandeel van de Liguster 27%, van de Linde 30% en van de Witte klaver 15%. Bij een genomen smaakproef werden associaties gemaakt met medicijnen. Een uitgesproken bittere smaak werd niet waargenomen.

Uit de analyse blijkt, dat de Liguster goed kan wedijveren met de zo belangrijke, maar als drachtplant toch wisselvallige, Linde.

Arjen Neve

Deze grafiek geeft een beeld van de honingconsumptie in Nederland, gebaseerd op de officiële honingimportcijfers. Duidelijk wordt weergegeven dat de consumptie in een tijdsbestek van tien jaren is verdubbeld.

Gaan we ervan uit dat onze 11.000 imkers met gemiddeld 7 bijenvolken jaarlijks 12 kg honing per volk oogsten, dan zou dat 60 gram honing per hoofd van de bevolking zijn, m.a.w. de consumptiecurve zou daarmee 60 gram hoger komen te liggen, zodat we in 1981 de 500 gram per hoofd van de bevolking hebben overschreden.

De productie van onze imkers bedraagt op basis van deze benadering 12 % van de landelijke behoefte. In vergelijking met b.v. de Westduitsers, met een consumptie van 1000 gram per hoofd, valt er nog wel iets in te halen.

J.J.S.

bijen fimerick

*Een moer uit d'omgeving van Rome
zat steeds van haar bruidsvlucht te drome.
Maar toen het alras
dan toch zoever was,
viel 't tegen: de dar was zo'n slome!*

J. van der Horst

onderwijs demonstratie voorlichting

CURSUSSEN (vervolg)

Voor **beginners** opgeven bij:

- Afd. Dieren: J.A. Brouwer, Stationsplein 18, Dieren ☎ 08330-14974.
- Afd. Eck en Wiel e.o.: M. Hoogland ☎ 03449-2272 of Mw. A. v. Anel-v. Rossum ☎ 03449-1458.
- Afd. Holten: D.G. Kleinburink, Kwinteweg 6, Holten ☎ 05483-2312.
- Afd. Hulst e.o. en Oostburg e.o.: P.R. van Assche, Karel Doormanlaan 7, Terneuzen. ☎ 01150-12628.
- Afd. Meppel: M. Flikkema, Schuttevaerstraat 21, Meppel. ☎ 05220-59225.
- Afd. Stadskanaal: A.A. Lantinga, Daggwerkstraat 3, Stadskanaal. ☎ 05990-20089 of H. Groote, De Wedde 60, Stadskanaal. ☎ 05990-12179.
- Afd. Velp: M. Simon, J. v.d. Haagenlaan 2, Arnhem. ☎ 085-425514.
- Afd. Winschoten: R.J.H. Heuving, Bovenburen 6, Winschoten. ☎ 05970-16337.
- Onderwijscentrum voor Land- en Tuinbouw, Burg. Legroweg 29, Eelde ☎ 05907-1625.

Voor **gevorderden** opgeven bij:

- Afd. Hulst e.o. en Oostburg e.o.: zie boven.
- Onderwijscentrum voor Land- en Tuinbouw: zie boven.

Voor **andere cursussen** opgeven bij:

Afd. Bergum: koninginneteelt: S. Jaarsma, Schierstins 4, Veenwouden. ☎ 05110-2805.

Afd. Bommelerwaard: strovlechten: J.P. Bijlard, Oenselsestraat 47, Zaltbommel. ☎ 04180-2547.

Onderwijscentrum voor Land- en Tuinbouw: koninginneteelt en bedrijfsmethoden, ziekten bij bijen en korfteelt; koninginneteelt (in relatie tot bedrijfsmethoden) voor de verder gevorderde imker: zie boven.

VRAAG & ANTWOORD

Vraag 4 Zaandijks bijendrama

In een plaatselijke krant las ik over een dramatische bijengebeurtenis die in de tuin van een Zaandijkse Scholengemeenschap had plaatsgevonden. Er bevindt zich aldaar een bijenvolk en onlangs constateerde men een gigantische zwerm. Een leraar, oud-imker, schepte deze in een aantal kartonnen dozen, waarna de zwerm in een afgescheiden deel van de kast werd teruggezet. Een en ander voltrok zich echter niet volgens plan en de bijen pleegden onverschrokken zelfmoord. Slechts de niet-uitgevlogen bijen bevolken nu nog de Zaandijkse bijenkast.

Omdat ik, zoals waarschijnlijk vele andere pas-beginnende imkers, nog veel praktische ervaring moet opdoen en een dergelijke catastrofe in mijn (ons) bescheiden bijenbestand wil voorkomen, vraag ik me met bezorgdheid af wat de reden kan zijn van een dergelijk bijengedrag. Boeken bieden niet altijd uitsluitend mij reeds gebleken. Juist dit soort bijzondere gedragingen van een bijenvolk zijn niet voorspelbaar en worden ook niet behandeld tijdens de bijencursus. Door dergelijke situaties zit een beginnend imker vaak in de problemen, omdat terugvallen op ervaren leden van de afdeling niet in alle gevallen mogelijk is.

Naar aanleiding hiervan heb ik twee vragen. Ten eerste: Wat is de reden van een dergelijk gedrag en komt het vaker voor? Ten tweede: Gezien de discussie, die gaande is binnen het bestuur over bijscholing en begeleiding van imkers, zou ik willen vragen om meer aandacht voor de problemen, waar beginnende imkers mee te maken krijgen. Initiatieven over de aard van de moeilijkheden kunnen waarschijnlijk het beste uit deze categorie imkers zelf komen.

Zij moeten vaak werken met 1 à 2 volkjes, zodat bedrijfsmethoden, toegepast door imkers met een groot aantal volken, niet gebruikt kunnen worden. Enkele concrete voorbeelden zijn: zwermbehandeling, moerloosheid, darrebroedige koningin en dit alles gebaseerd op een bestand van 2 volken.

Door mogelijke ziekteverspreiding of inteelt wil je lie-

ver geen "vreemde" koninginnen van andere leden accepteren. Hopelijk heb ik door deze oproep wat reactie losgemaakt, waar iedereen in de toekomst zijn voordeel mee zal kunnen doen.

W. Zegveld, Z.O. Beemster

Antwoord

De beschreven tragedie is waarschijnlijk ontstaan omdat de gigantische zwerm niet afkomstig is geweest van het volk in de tuin. Bij de vereniging ontstond een strijd op leven en dood, omdat twee volkomen vreemde volken door een fout met elkaar in contact werden gebracht. Verder is er gezondigd tegen de regel, dat met het huisvesten van een zwerm altijd moet worden gewacht tot de avond, als de bijenvlucht praktisch is geëindigd. Wat betreft uw tweede opmerking, in de rubriek Van Imker tot Imker zal het praktisch imkeren aan bod komen.

Ko Zoet

BOEK bespreking

Greet Buchner "Het Honingboek"; uitg. De Driehoek, Amsterdam, 1981; ISBN 90 6030 294; 125 pag., prijs f 29,50; verkrijgbaar bij het Bijenhuis.

Toen ik onlangs bij een boekhandel enkele exemplaren van Edmund Herolds "Bijen, honing, gezondheid" in het kistje "Opruiming" zag liggen, vroeg ik me af of het afgelopen zou zijn met de hausse in populaire boekjes over bijen, honing en gezondheid. Het verschijnen van "Het Honingboek" van Greet Buchner bewijst echter het tegendeel. En dat honing nog steeds "in" is, blijkt uit de rekken vol honingpotjes in de warenhuizen en supermarkten en de toenemende vraag naar "honing van de imker". Terecht stelt Greet Buchner, dat we in het huidige tijdperk met de zo duidelijke wens van "terug naar de natuur" een eerherstel van de honing beleven.

Er staat heel veel in "Het Honingboek" en gelukkig maar nauwelijks onzin en dat kan lang niet van alle boeken over dit onderwerp gezegd worden. Veel schrijvers gaan zich nog al eens te buiten aan allerlei lyrische, vaak overdreven, soms zelfs onverantwoorde beschrijvingen van de werkelijke of vermeende zegeningen van het "Goddelijk Ambrosia". Greet Buchner zegt dat geregeld gebruik van honing in matige hoeveelheden weliswaar alleen maar goede zijden heeft, maar dat je honing nimmer als panacee mag zien voor ernstige kwalen die om doktersbehandeling

deling vragen, maar uitsluitend als ondersteuning van bepaalde handelingen.

Het boek bestaat uit vier delen, waarvan het eerste deel recepten bevat voor het gebruik in de cosmetica en toepassingen beschrijft van honing als medicijn. Het tweede deel is geheel gewijd aan het gebruik van honing in de keuken, terwijl in deel drie verteld wordt over het leven van de honingbij en het bijenhouden vroeger en nu. Het laatste deel handelt over de bijprodukten stuifmeel, nectar, koninginnegelei, was en propolis. De schrijfster heeft zich goed in de materie verdiept, maakt daarbij o.a. gebruik van gegevens ontleend aan het reeds genoemde boek van Edmund Herold, het bekende honingboek ("Honey") van Eva Crane en ook aan een rapport van de Keuringsdienst van Waren te Haarlem.

Otto de Kat

Helmut Loose "Vruchtbomensnoei"; vert. en bew. mevr. C.R. Roberts; uitg. Thieme & Cie, Zutphen; serie Thieme's Tuinvaria, dl. IX; 125 pag.

Het boekje geeft voor amateurs vrijwel alles over het niet gemakkelijke werk van vruchtbomen snoeien. Naast een duidelijk overzicht van de theorie die ook aan het snoeien ten grondslag ligt krijgt ook het praktisch snoeien de aandacht die het nodig heeft. Niet alleen het snoeien zelf maar ook het gereedschap, de hulpmiddelen en de verzorging van bomen en struiken na de snoei. Vele duidelijke tekeningen en enige kleurenfoto's maken het geheel overzichtelijk. Jammer dat de nieuwste ontwikkelingen niet meegenomen zijn, zoals het feit dat bij de rode bessen en kruisbessen niet vermeld is, dat deze fruitsoorten in ons land heel veel aan draad gekweekt worden; daarmee goed passend in kleine tuinen, maar ook een wat andere snoei nodig hebben. Hetzelfde bij de appelbomen, waarover niets te vinden is over het drierijen-systeem, maar ook niet over de binnenwaartse snoei. In een volgende druk kan dit echter nog meegenomen worden.

Niet alleen voor de amateur, maar ook de vakman kan er nog wel iets uit leren. Een handig boekje om er bij te hebben, maar wil men echt het snoeien onder de knie krijgen dan verdient naast dit boekje het volgen van een snoeicursus aanbeveling.

C. Pater Jzn.

Harry Geurts "Almanak van Weer en Klimaat"; uitg. Thieme & Cie, Zutphen; ISBN 90-03-97695-3.

Als immer ben je nauw betrokken bij het weer en de interesse voor het dagelijks weer-gebeuren is groot. IJsheiligen in het voorjaar en de Hondsdagen in de hoogzomer zijn geen onbekende klanken. Om een idee te krijgen welke weersystemen telkens terugkeren kan ik u dit boekwerk van harte aanbevelen. le-

dere maand is verdeeld in drie tijdvakken en van elke decade (periode van 10 dagen) is een beschrijving gegeven van het dan meest gangbare weertype.

Het boek is ruim voorzien van extremen, grafieken en tabellen, en beslaat de periode van 1900 tot 1982. Tevens zijn 40 zeer fraaie, bij het jaargetijde passende foto's opgenomen.

Ko Zoet

Wilhelm Drescher & Dr. Eva Crane "Technical Cooperation Activities: Beekeeping. A Directory and Guide; uitg. IBRA, 1982 (Zie aankondiging in het vorige Groentje).

In ontwikkelingslanden kan de bijenteelt een belangrijke bijdrage leveren aan de verbetering van de levensomstandigheden van de plattelandsbevolking. De bijenteelt kan worden uitgeoefend door kleine boeren en zelfs door boeren zonder land; zij concurreert niet met andere takken van landbouw, maar produceert voedsel dat anders verloren zou gaan. Het vergt geen grote investeringen of ingewikkelde technologie en door het bestuivingswerk dat de bijen verrichten worden kwantiteit en kwaliteit van menig cultuurgewas vergroot en verbeterd. Bovendien wordt met de honing het voedselpakket van de bevolking groter en betekent de bijenwas in vele gevallen een belangrijk exportprodukt.

Hoewel de afgelopen jaren in menig ontwikkelingsland een bijenteeltbevorderend project gestart is, blijft het nodig verdere activiteiten te stimuleren. Om initiatieven in deze richting te stimuleren hebben Eva Crane (International Bee Research Association) en Wilhelm Drescher (Institut für Landwirtschaftliche Zoologie) nu, met financiële en technische steun van de Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (G.T.Z.) in Eschendorf (BRD), een zeer praktische leidraad en gids samengesteld.

Het voornaamste gedeelte van dit in het Engels geschreven boekje wordt in beslag genomen door een overzicht van wat er tot op heden in de verschillende ontwikkelingslanden op bijenteeltgebied is gebeurd. In alfabetische volgorde passeren bijna honderd landen de revue, reeds uitgevoerde projecten en nieuwe plannen worden beschreven en eventueel verschenen publikaties daarover worden vermeld. Als een project mislukte worden de oorzaken daarvan ook verklaard.

In een apart hoofdstuk worden op heldere en zeer volledige wijze adviezen gegeven aan de instanties die een hulpprojekt willen starten. Er wordt gewezen op de problemen die zich kunnen voordoen bij de produktie van honing en was, en vrij uitvoerig wordt ingegaan op de verschillende bijerassen en hun eigenschappen. Wie zich, om welke reden dan ook, interesseert voor de bijenteelt in ontwikkelingslanden, zal niet zonder deze gids kunnen.

Otto de Kat

WEEGPROEVEN

Twee jaar geleden verscheen er in het Groentje 11/1980 een gedetailleerde beschrijving van het maken van een bijenweegschaal. Handige imkers kunnen hiermee van een personenweegschaal zelf een bijenweegschaal maken. Over het nut van de wegingen wordt door de schrijver verwezen naar J.W. Schotman, die in zijn Handboek stelt, dat op iedere bijenstand van enige betekenis een bijenweegschaal aanwezig hoort te zijn. Een volk blijvend op de weegschaal geplaatst, het weegschaalvolk, fungeert dan als "honigbarometer".

Hierop zou ik gaarne willen inhaken door verslag te doen van mijn ervaringen met een weegschaalvolk gedurende enkele jaren en van weegresultaten van de heren Denneboom te Usselo en de Boer te Enschede, die beiden inmiddels zijn overleden.

Het wegen

De weegschaal die ik gebruik is geen omgebouwde

personenweegschaal zoals in bovenvermeld artikel is beschreven, maar één voor technische doeleinden met een weegbereik van 125 kg en een weeggevoeligheid van 50 g. Tussen de wegingen door wordt het weegplateau met houten wigjes vastgezet. De bijen houden niet van een wiebelende kast, te horen aan het onrustig zoemen.

Zoals Schotman al aangeeft moet men na beëindiging van de vlucht wegen. In mei en juni wordt het dan wel eens 10 uur 's avonds voordat er kan worden gewogen. Bij zware dracht kan het wel 150 gram uitmaken wanneer men een uur eerder weegt. Wanneer er weinig wordt gevlogen hoeft men zich niet zo strak aan de tijd te houden. Voor het volgen van het drachtverloop wordt er dagelijks gewogen en zal men na een sterke gewichtstoename meestal een gewichtsafname vinden, wat wordt veroorzaakt door het indampen van de nectar.

In de winter beperk ik de wegingen tot eenmaal per week. Na het afvoeren én voor de reis naar de wilgen worden ook de andere kasten uit de stal gewogen. Om een goed overzicht te hebben van het gewichtverloop kan men het best de waarnemingen in een grafiek uitzetten. Eén weging per week is daarvoor voldoende en het corrigeren voor tijdelijk bijgeplaatste onderdelen, zoals een moerrooster en de extra honingbakken, verhoogt de leesbaarheid van de gewichtslijnen.

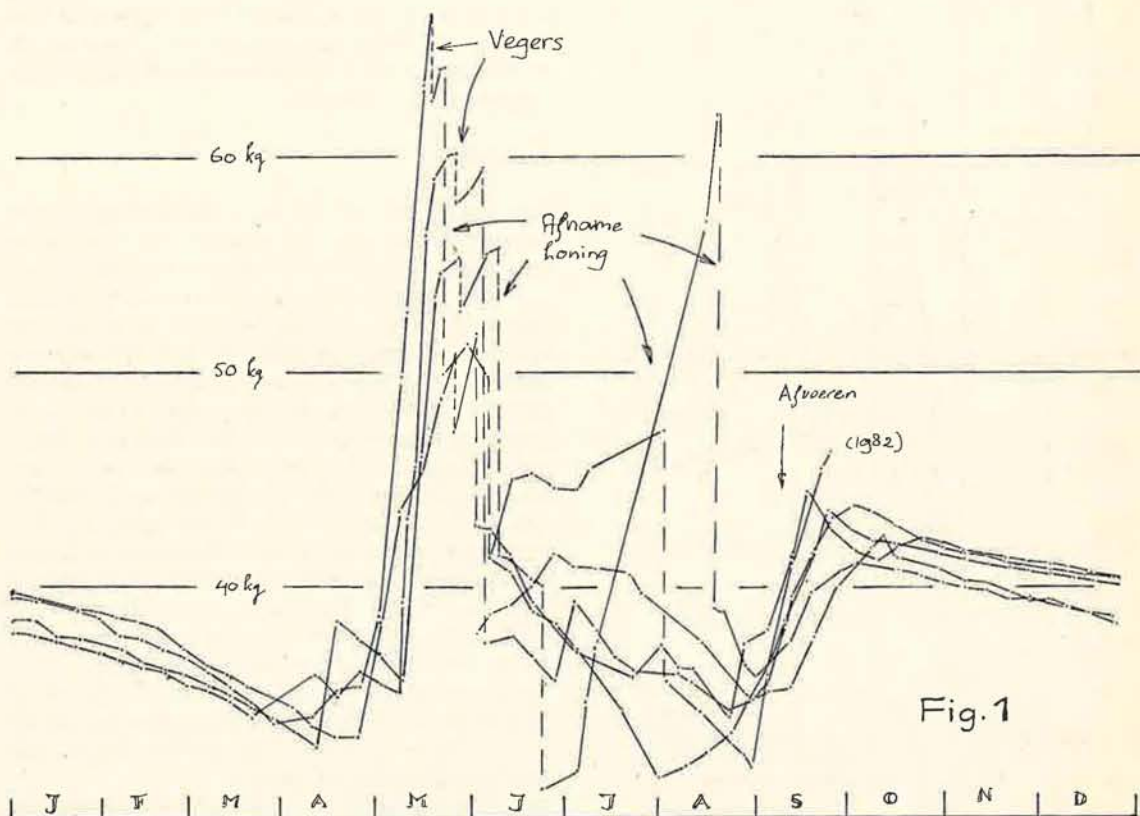

Fig.1

Het gewichtsverloop

Het gewichtsverloop gedurende het jaar is in fig. 1 verkleind weergegeven. Gedurende de winterzit gebeurt er weinig in het bijenvolk. Dit blijkt ook uit het rustige gewichtsverloop. In de maanden november, december en januari wordt er een constante afname van 250 g/week waargenomen. Vanaf half februari gaat de afname geleidelijk toenemen tot 650 g/week vanwege het opbouwen van een broednest. Enige invloed van grote koude op het voedselverbruik heb ik nooit kunnen constateren.

De reis naar de wilgen levert meestal een gewichtstoename op van enkele kg's. Tijdens de reis kan ik geen wegingen uitvoeren. April doet zijn naam eer aan en vertoont wisselend verloop. In deze maand kan ook het laagste kastgewicht worden bereikt. De snelle inspectie van de voedselvoorraad tijdens het schoonmaken van de bodems en het volgen van het kastgewicht geven mij dan een aanwijzing of de voedselsituatie penibel aan het worden is bij eventueel aanhoudend slecht weer.

De eerste helft van mei is het op mijn standplaats

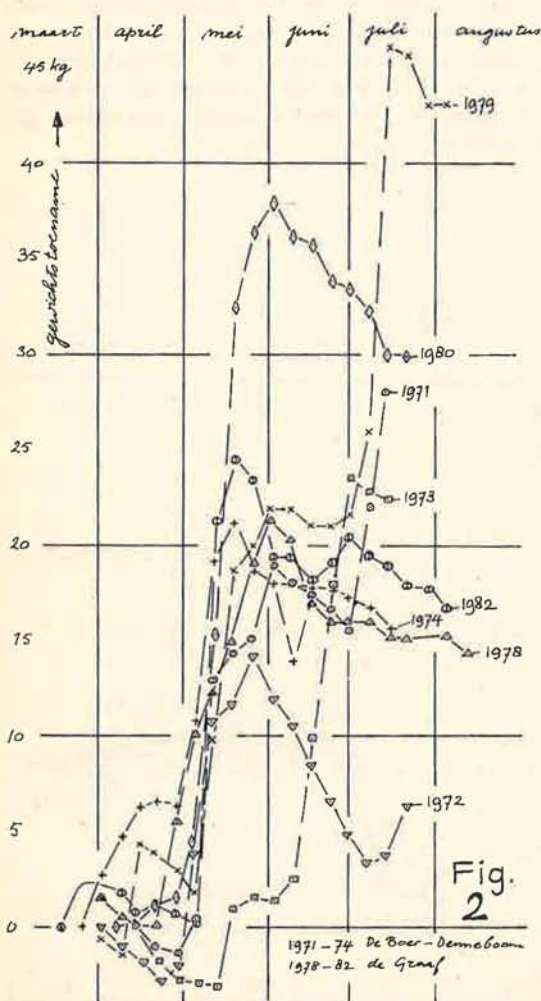

Fig. 2

1971 - 74 De Boer - Demeboom
1978 - 82 de Graaf

hoogseizoen voor de bijen en wordt de voorjaarsdracht binnengesleept. Eenmaal heb ik een gewichtstoename per dag van 8 kg waargenomen, nl op 13 mei 1979. Het wegen tijdens dracht geeft de imker een vroegtijdige aanwijzing over eventueel ruimtegebrek en ook over het maken van een vegeer. In de tweede helft van mei flauwt de dracht wat af en neemt de haaldrift af; de gewichtstoenames worden duidelijk minder. Het afnemen van de vegeer veroorzaakt een afname van enkele kg's, wat voornamelijk wordt bepaald door de meegegeven raten. Het terugkomen van de vliegbijen kan niet uit de gewichtslijn worden waargenomen.

In juni, na het afnemen van de honing, vertoont het gewicht meestal een afname. Dit geldt ook voor de maand juli; het winnen van zomerhoning is op mijn stal eerder uitzondering dan regel. In 1979 echter is er een uitstekende lindedracht geweest en kon ik van mijn vier volken 142 kg voorjaars- en lindedhoning winnen.

In augustus zijn er tijdens het drijfvoeren meestal geen goede wegingen te doen. Een enkele keer, toen het weegschaalvolk ruim in zijn voer zat, werden er gewichtsaftnamen van 1 kg/week gemeten over de hele maand. Dit is opmerkelijk, gezien het verbruik in april, wanneer er een sterke uitbreiding van het broednest plaatsvindt.

Bij het afvoeren in september hebben de wegingen weinig waarde voor het verkrijgen van inzicht in wat er verder in het volk gebeurt, buiten het aanleggen van voedselvoorraden. Na het afvoeren is er even nog een groter gewichtsverlies dan tijdens de winterzit. Dit is water, dat de bijen verdampen om de sterkte van de inmiddels geïnverteerde suikeroplossing op 80 % te brengen.

Discussie

Voor het winnen van honing is het hebben van een weegschaalvolk geen noodzakelijkheid. Toch is het kennen, wat het gewicht is van een kast of wat een volk aan honing heeft opgebracht, belangrijk voor een goede bedrijfsvoering. Er zijn nl. grote verschillen tussen de jaren (zie figuur 2). Het grote voordeel van het hebben van een weegschaalvolk is, naar mijn mening, dat men beschikt over concrete getallen, nl. het kastgewicht en de datum. Ook komt men er eerder toe gegevens over het weer en de bloei te noteren. Hierdoor kan men vrij goed aangeven, hoe het met de dracht was gesteld het afgelopen jaar. Kent men zijn drachtomstandigheden goed, dan is het een klein stapje de werkmethode met de bijen hierop aan te passen. Het is duidelijk dat in mijn geval, ik me moet richten op de voorjaarsdracht bij huis en voor de zomerdracht op reizen ben aangewezen. Het voordeel voor de bijen is dat de imker voortdurend op de hoogte is van de welstand van zijn volken en ook minder behoefte heeft in de volken te gaan kijken als dit niet strikt nodig is. Van het uitwisselen van weegresultaten tussen im-

kers onderling verwacht ik een stimulans de werkmethode of selectie op eigenschappen kritischer te bekijken, ook al weer, omdat men nauwkeuriger kan vergelijken, nl. in kilo's.

Dr. J. de Graaf,
H. Dunantlaan 31,
7548 AB Enschede

HYGIËNE IN DE BIJENTEELT

Welhaast elke imker zal op een gegeven ogenblik in moeilijkheden komen door het voorkomen van *nosema apis* in zijn bijenstand. Deze sluipende ziekte verdient toch veel meer aandacht dan er doorgaans aan besteed wordt. Wanneer de resultaten van een bijenstand ineens gedurende meerdere jaren beginnen terug te lopen van een oogstgemiddelde van 10 tot 15 kg naar een gemiddelde van minder dan 5 kg per produktievolk per jaar dan moet men op gaan passen. Het is maar zelden zo'n slecht drachtjaar dat minder dan 5 kg per volk geoogst kan worden; de kans is dan ook erg groot dat de darmparasiet *nosema* toegeslagen heeft. Als men dan geen onderzoek laat instellen naar de gezondheidstoestand van de bijen en met zijn zieke bijen maar wat blijft aanmoderen, zal men geleidelijk de hele bijenstand zo zien verkommeren, dat het geen aardigheid meer is om nog bijen te houden. Met allerlei kunstgrepen wordt vaak geprobeerd om de bijen er overheen te helpen, maar het blijven gewoonlijk maar lapmiddelen. Die lossen het probleem niet op, integendeel, de ziekte sloopt de bijenvolken steeds meer en elke winter is er uitval.

Hoewel vaak beweerd wordt dat *nosema* een gebreksziekte is, geloof ik daar toch niet zo heel erg in. Het is natuurlijk wel zo dat een gezonde voeding voor onze bijen van fundamenteel belang is, dat geldt waarschijnlijk voor alle dieren, de mens inbegrepen. Zeker zal een royale aanvoer van stuifmeel er voor zorgen dat de ziekte, waar ze aanwezig is, onderdrukt wordt, maar ze blijft aanwezig om met nog meer kracht toe te slaan in de volgende periode van voedselschaarste, om over honger maar niet te spreken. Hoeveel imkers zijn er eigenlijk, die menen dat ze alleen maar de wintervoorraad in behoeven te voeren en verder het hele jaar de bijen aan hun lot overlaten, zich beklagen over de slechte opbrengst?

Zoals gezegd, alleen aan stuifmeelschaarste is de ziekte niet te wijten, waaraan dan wel?

Ik ben ervan overtuigd dat de ziekte wordt aangehaald door onhygiënische toestanden in de bijenstanden zelf en door onzorgvuldig handelen van de imker. Zonder er zeker van te zijn dat de volgende opgave uitputtend is geven onderstaande punten een vaak voorkomend verschijnsel weer, waaraan onze imkerij mank gaat.

1. Gebruik van te oude raat.
2. Niet ontsmetten van kasten, raampjes en uitgebouwde raat.

3. Verenigen van volken zonder voorafgaand onderzoek.
4. Nimmer ontsmetten van gereedschappen.
5. Onderling uitwisselen van bijen, ramen en bakken.
6. Zelden of nooit laten onderzoeken van bijen uit (te) zwakke volken.

We zullen de aangehaalde punten hieronder stuk voor stuk eens onder de loupe nemen.

1. Gebruik van te oude raat.

Als je het zelf niet regelmatig constateerde zou je het niet geloven, maar veel imkers zullen het niet voor mogelijk houden hoeveel te oude raat nog jaren doorgebruikt wordt. Nu mag het in Amerika een gewenste zaak zijn, volgens onze ideeën behoort elk volk minimaal elke drie jaar geheel verschoond te worden. Nieuwe of goed ontsmette raampjes voorzien van waswafel dienen jaarlijks voor een derde gedeelte de oudste raten te vervangen, alleen de honingkamers kunnen jaren achtereen dienst doen, als ze tenminste niet te vaak bebroed worden. Je vraagt je wel eens af waarom sommige imkers zelden of nooit waswafels betrekken en was laten omsmelten, voor zover je daar althans weet van kunt hebben. Waarschijnlijk zien zij toch het nut van verse raat te weinig in. Misschien schrikken zij ook terug voor de kosten; was is nu eenmaal niet goedkoop. In dat geval zullen ze ook wel bang zijn om voldoende suiker te voeren. Het is een duidelijke zaak: geen suiker geen honing. Was dat echter nog maar het ergste, maar ze beseffen niet eens dat de aan hun zorgen toevertrouwde bijen met zo'n baas er even slecht aan toe zijn als de hond, die van zijn baas alleen slaag en geen eten krijgt. Is het een wonder dat juist in dergelijke bijenstanden *nosema* enorm om zich heen grijpt? Het stomme van de hele zaak is dat juist die "imkers" er telkens weer in slagen om de hand op een nieuwe zwerm te leggen om die in de loop van een paar jaren ook weer om zeep te helpen, door de bijen (als de wasmot er zich nog niet genadig over had ontfermd) zonder meer op de zwaar besmette oude raat te brengen.

2. Niet ontsmetten van kasten, raampjes en uitgebouwde raat.

Veel materiaal wordt van het ogenblik af waarop het buiten gebruik wordt gesteld tot waarop het opnieuw aangewend wordt, niet ontsmet. Dat geldt zowel voor de kasten als voor de raten. Toch is het aan te raden om tenminste in het najaar alle materiaal degelijk te ontsmetten, zowel de raten, die men het komende seizoen nog opnieuw wil gebruiken als de lege kasten en korven, die voorlopig buiten gebruik worden gesteld. Een voordeel van ontsmetten in het najaar is vooral dat men het werk kan uitvoeren op een tijdstip, waarop men over wat meer tijd beschikt. In het voorjaar hebben de meesten het toch al extra

druk met werkzaamheden in en om het huis, waardoor dergelijke karweitjes er bij in zouden schieten. Hoe pakt men dit het beste aan? We beginnen met alle oude was uit te sorteren om die te smelten. De vrijgekomen raampjes kan men met een brander bewerken tot ze tot zelfontbranding overgaan. Als de vlam eenmaal weer weg is van die plaats dooft het vuur dan vanzelf. De raampjes worden er natuurlijk wel veel donkerder van, omdat het hout licht verschroeit, maar de temperatuur is daardoor zo hoog geweest dat men er zeker van mag zijn dat alle ziektekiemen gedood zijn. Hetzelfde doen we met de binnenkant van de kasten. Voor dit doel gebruik ik persoonlijk een Flame-gun, een Engelse vlammenwerper, die ik indertijd aangeschaft heb om de tuin onkruidvrij te maken. Een verbrander werkt ook perfect, al duurt het wat langer, omdat de vlam veel kleiner is. Zelfs boven een open vuur is het zeker goed te doen de raampjes schoon te branden. Oppassen echter dat ze niet verbranden. Zodra ze tot ontvlaming komen uit het vuur verwijderen en zodanig de vlam doven, direkt. Dat geldt ook bij het afbranden van de binnenzijde van de kasten, het hout mag gerust schroeien, maar natuurlijk niet verbranden.

Hoe nu de raten ontsmetten, die we het volgend jaar weer willen gebruiken? Voor de ontsmetting kan gebruik gemaakt worden van Halamid en van ijsazijn. Halamid is oplosbaar in water. De oplossing kan gebruikt worden om de raten in te dompelen, waarbij we ervoor zorgen dat de oplossing ook in de cellen terechtkomt. De raten 5 minuten in de oplossing laten, daarna het water uitslaan in het vat waarin de oplossing zich bevindt; een dichte plastic wasmand is er heel geschikt voor. De ramen worden daarna gedroogd en kunnen zonder meer aan de bijen worden teruggegeven.

Voor ontsmetting kan ook gebruik gemaakt worden van ijsazijn, waarbij de ijsazijn in een bordje gedaan wordt dat bovenop de raten gezet wordt, die ontsmet moeten worden. Ijsazijn zou ook werkzaam zijn tegen wasmot, maar een nadeel is daarbij dat het middel alleen verdampt als de temperatuur vrij hoog is, terwijl de wasmot bij lagere temperaturen nog vrij actief is. Hoe dat ook zij, ter ontsmetting van uitgebouwde raat wordt het middel als werkzaam aangeprezen. Het is toch niet overbodig even te attenderen op de etsende werking van ijsazijn. Toepassing van het middel vraagt om het verwerken van r.v.s. draad. Voor de raat wordt teruggegeven aan de bijen moet ze geruime tijd worden gelucht.

3. Verenigen van volken zonder voorafgaand onderzoek.

Wie volken in voor- of najaar wil verenigen dient eigenlijk te weten wat hij/zij bij elkaar gaat doen. Een gezond volk besmetten gaat veel gemakkelijker dan een eenmaal besmet volk weer op de been helpen. Wie niet de gelegenheid heeft om de bijen microscopisch te (laten) onderzoeken, doet er goed aan goed

op te passen bij de keus van de te verenigen volken. Veel te gemakkelijk besluit men grote volken te versterken met zwakke volken. Gewoonlijk doet men dan juist wat beter achterwege had kunnen blijven. Zwakke volken moet men altijd zien als mogelijke ziektedragers. Als er versterkt moet worden, doet men dat het best door zwakke volken bij elkaar te doen. Zwakke volken mag men alleen voor de versterking van andere volken gebruiken, wanneer onderzoek heeft aangetoond dat er geen nosema-sporen aanwezig zijn. Bij voorkeur worden de zwakke volken eerst naar een andere plaats buiten vliegbereik gebracht vóór ze verenigd worden. Alleen wanneer twee volken met elkaar verenigd worden, die op de thuisstand naast elkaar staan, kan men het omslachtige reizen achterwege laten, omdat het vervliegen op andere kasten daardoor aanzienlijk minder voorkomt. Wanneer men bang is voor vervliegen op andere kasten, wat steeds het geval is als de te verenigen volken niet naast elkaar staan, dan is het echt beter om eerst die volken te verplaatsen.

In het algemeen behoren volken naar mijn mening uit zichzelf voldoende op kracht te kunnen komen om de latere voorjaarsdrachten goed te kunnen benutten. Dat men daarvoor de moeite moet nemen om ze naar de wilg te brengen spreekt vanzelf.

4. Nimmer ontsmetten van gereedschappen.

Niet graag zou ik de imkers de kost geven, die nog nooit hun schraapbeitel hebben ontsmet. Eigenlijk zou elke imker over twee schraapbeitels moeten kunnen beschikken. Als hij met de ene bezig is zou de andere in een Halamidoplossing moeten liggen en na het sluiten van een behandelde kast zou men even de handen moeten wassen, of als met handschoenen gewerkt wordt, de handschoenen even in de Halamidoplossing moeten dompelen. Het lijkt misschien wel overdreven, maar men voorkomt zo dat de besmetting gemakkelijk van de ene kast naar de andere gebracht wordt.

5. Onderling uitwisselen van bijen, ramen en bakken.

Men maakt zich in het algemeen te weinig scrupules over dergelijke ingrepen. Afgezien van het onnatuurlijke karakter daarvan, beseft men veel te weinig de risico's die ze meebrengen. Evenzeer als dat bij het verenigen het geval is bestaat het risico dat een gezond volk ernstig besmet wordt met nosema bij dergelijke ingrepen. In dit opzicht biedt de Aalster-methode kwalijke aspecten. Deze schrijft immers voor dat het hoofdvolk met de jonge moeder versterking moet krijgen vanuit de (te kleine) zes-ramer met de oude moeder. Wie rücksichtslos dit systeem volgt, zonder zich daarbij voldoende te realiseren wat men eigenlijk doet, loopt ernstig risico het oorspronkelijke volk rechtstreeks naar de nosema-ellende te voeren. Ik wil er graag de nadruk op leggen dat de Aalster-

methode haar goede kanten heeft, maar dat men zich heel goed behoort te realiseren waarmee men bezig is. Het systeem wordt aangeleerd, maar veel imkers slaan te weinig aandacht op de ontwikkeling van de volken bij de start en melken later de oude stam zo sterk af, dat die daaraan te gronde kan gaan. Als men op de eerste plaats zorgt voor een goede hygiëne in de bijenstand, behoeft men voor onderlinge besmetting van de volken ook niet meer zo beducht te zijn. Dat betekent wel veel werk in de vorm van raampjes maken en kunstraat, of waswafel zo U wilt, insmelten. Maar ook regelmatig onderzoek op nose-ma (laten) plegen (In dit opzicht zou het een goede zaak zijn als de verenigingen konden beschikken over microscopen). Maar bovenal je verstand gebruiken en je realiseren wat je doet, onder welke omstandigheden je dat doet en hoe je het moet aanpakken. Te weinig wordt er de nadruk op gelegd dat de te nemen maatregelen moeten passen in de ontwikkelingscyclus, die nu eenmaal niet aan bepaalde data gebonden is, maar veel meer afhangt van de ontwikkeling in de natuur. Het is daarom zaak dat de imker beter leert waarnemen en meer inzicht verkrijgt in de hele gang van zaken.

6. Zelden of nooit laten onderzoeken van bijen uit (te) zwakke volken.

In dit artikel is er al regelmatig op gewezen dat het van groot belang is om monsters van onze volken te laten onderzoeken. Wie over een microscoop beschikt heeft het al heel gemakkelijk. Het nemen van een monster is snel gebeurd en al kost het maken van het preparaat wat tijd, men moet al heel veel volken hebben te verzorgen om uren nodig te hebben voor het onderzoek. Wie niet over een microscoop beschikt kan zijn bijen laten onderzoeken door het consulentenschap, waar men U graag ter wille is. Het heeft natuurlijk niet veel zin om monsters in te sturen van bijenstanden die in blakende welstand verkeren. Als U echter tot de conclusie komt dat "het de laatste jaren niet meer wil" dan wordt het hoog tijd dat U zo'n onderzoek laat instellen. Waarschijnlijk zult U de bezem eens heel goed door de bijenstand moeten halen, alle raten vernieuwen, alles ontsmetten en uitgaande van (eventueel nog) gezonde volken opnieuw beginnen. Gewoonlijk is het zo dat nose-ma de oorzaak is van sterke terugval in de activiteit en de produktie van de volken. Een onderkomen (hal) in de direkte omgeving van de eigen stand kan via de darren een besmettingsbron vormen. Maar daar kan men zich redelijk tegen wapenen door thuis zelf uiterst secuur te werken, veel kunstraat of waswafel jaarlijks te verwerken en regelmatig het materiaal te ontsmetten. Tegen de veel verbreide pinnigheid van imkers, die te weinig voeren en onvoldoende nieuwe was inhangen, kan men als goed imker nu eenmaal toch niets doen.

Gek, dat zoveel goede raad juist in de wind geslagen wordt door mensen, die praktisch nooit een behoor-

lijke oogst binnenhalen. Zuinigheid met suiker is zuinigheid die de wijsheid bedriegt. Wie niet behoorlijk voert, zowel voor de winter als gedurende dracht-pauzes in de zomer, moet niet rekenen op honing. Wie dat wel doet, mag beginnen te klagen als hij geen 15 kg per produktievolk binnen kan halen, tenminste als hij daarbij ook nog bereid is om de drachten op te gaan zoeken. Een opbrengst van minstens f 150,- per produktievolk maakt het de goede imker mogelijk om met gemak jaarlijks zijn kosten te dekken, ook al heeft hij dan per volk zo'n 20 tot 25 kg suiker nodig! Een vergoeding voor zijn arbeid behoeft de hobby-imker daarbij niet te berekenen, de honing zou er onbetaalbaar door worden.

P. Dijkstra, Postbus 219, 5550 AE Valkenswaard

IMKERSAGENDA

26 maart	Algemene Vergadering, Reehorst, Ede
1 april	Bijenmarkt, Emmen
2 april	Bijenmarkt, Zenderen
9 april	Bijenmarkt, Driebergen
16 april	Bijenmarkt, Dieren
23 april	Bijenmarkt, Dordrecht
30 april	Bijenmarkt, Groenlo
30 april	Bijenmarkt, Winschoten

WIJ
GEDENKEN

Op 13 december 1982 overleed op 85-jarige leeftijd de heer **Jan Burgers**. Hij is meer dan 40 jaar lid en ruim 10 jaar bestuurslid van onze vereniging geweest, waarvan de laatste jaren erelid. Nog tijdens het 80-jarig bestaan van onze afdeling in 1982 kreeg hij de verzilverde erespeld uitgereikt. Ons medeleven gaat uit naar zijn kinderen, die wij veel sterkte toewensen.

Bestuur en leden,
afd. Eerbeek.

Op 27 december 1982 is op 76-jarige leeftijd overleden ons lid **Egbert Stormink**. Hij was vele jaren een zeer gewaardeerd lid van onze afdeling. Wij wensen zijn nabestaanden, in het bijzonder zijn vrouw, veel sterkte toe bij dit verlies.

Bestuur en leden,
afd. Gorssel.

Met verslagenheid hebben wij kennis genomen van het overlijden van ons lid **A. Helmhout**. Hij was een zeer gewaardeerd en trouw lid van onze afdeling.

Bestuur en leden,
afd. Oranjewoud e.o.

Met grote verslagenheid hebben wij kennis genomen van het overlijden van onze oud-voorzitter, de heer **Frans Pool**, op de leeftijd van 77 jaar. Hij was vanaf zijn jeugd met de bijen bezig. Wij zullen zijn warme vriendschap missen en wensen zijn vrouw en kinderen veel sterkte toe.

Bestuur en leden,
afd. "De Wouden".

Met het verscheiden van het jaar 1982 liep onverwacht ook het leven van ons 87-jarig, zeer gewaardeerd en nog steeds actief imkerend lid **Rolf Voorhoeve** te Bloemendaal ten einde. Wij hebben hem gekend als een karaktervol en beminnelijk mens. Zijn plotselinge dood is een verlies, waarbij wij in het bijzonder mevrouw Voorhoeve van harte sterkte toewensen.

Bestuur en leden,
afd. Velsen e.o.

Op 16 november 1982 overleed op 71-jarige leeftijd de heer **Pieter Sijpkens**. Wij verliezen in hem een zeer enthousiast lid en wensen zijn nabestaanden veel sterkte toe.

Bestuur en leden,
afd. Veendam.

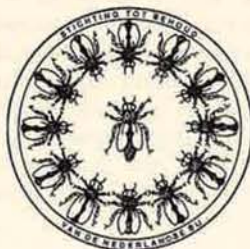
Rectificatie bericht: MEDAILLE FLORIADE '82

In het december-nummer werd vermeld dat de Amsterdamse Vereniging tot Bevordering van de Bijenteelt een medaille kreeg voor de presentatie van de Bijentuin op de Floriade '82 te Amsterdam. Bij de toekenning was echter voorbijgegaan aan het vele werk dat door anderen met betrekking daartoe werd verricht. De jury heeft haar fout gecorrigeerd en bepaalt, dat de prijs gezamenlijk is verleend aan de Amsterdamse Vereniging tot Bevordering van de Bijenteelt te Amsterdam, de Hoofdafdeling Groenvoorziening - DOW te Amsterdam en het Consulentschap in algemene dienst voor de Bijenteelt te Hilvarenbeek. Besloten is dat de Gouden Medaille in bewaring blijft bij de Amsterdamse Vereniging.

MEDEDELINGEN

- 21 februari - Afd. Almen, Colmschate, Gorssel, Laren, Warnsveld en Zutphen: Filmavond in de Rijks Middelbare Landbouwschool, Wilhelminalaan 1, Zutphen.
- 22 februari - Afd. Haarlem: Film "De bij hoort er bij"; Scouting Haarlem.
- 24 februari - Afd. Wageningen: Filmavond in het Laboratorium voor Entomologie, Binnenhaven 7, Wageningen.
- 10 maart - Afd. Varsseveld: Lezing W.J.F. Muis "Zwerfverhinderend en bedrijfs-systeem met als doel een hoge honingproductie".
- 11 maart - Afd. Soest/Amersfoort: Lezing L.G.M. Hensels "Drachtweide en zelfwerkzaamheid".

- 12 maart - Groep Graafschap-Liemers: **Instructie over Acarapis- en Varroamijziekte** door J. van den Eijnde in Hotel Liestro, Ruurlo, aanvang 14.00 uur.
- 16 maart - Afd. Gooiland: Lezing Dr. H.H.W. Velthuis "Bedrijfsmethoden".
- 18 maart - Afd. Ede: Lezing met diaserie Dr. F. Jacobs uit Gent (België) "Biologisch verantwoord imkeren"; "Open-Hof", Hoflaan 2, Ede-West; aanvang 19.30 uur.

DE NEDERLANDSE BIJ MOET BLIJVEN!

HELP MEE EN WORDT DONATEUR.

Secr.:
Weg door de Plas 12
6971 JN Brummen
Tel.: 05756 - 2080

STICHTING TOT BEHOUD VAN DE NEDERLANDSE BIJ.

Bijenstand Fa. H. T. van Dam & Zn., Jubbega (Fr.), tel. 05165 - 13 82

kan U alles leveren voor de Moderne Bijenteelt.

Kunstraat, Bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen.

Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen.

Tevens voor wederverkoop diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten. Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

BIJENSTAND „DE GRUBBE”

A.W. LAUMEN-WOUTERS, Grijzegrubben 63, 6361 GL Nuth (Limburg).

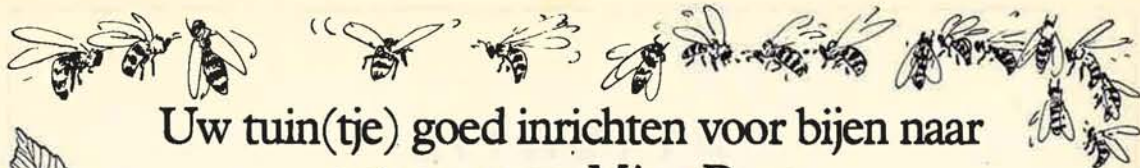
Kan U alles leveren voor de bijenteelt. Prijslijst op aanvraag gratis toegezonden.

Tel. 045-243183 Nuth.
Tel. 045-252408 Brunssum (maandags gesloten).

Tevens bieden wij te koop aan:

BUCKFAST KONINGINNEN (F1), CARNICA KONINGINNEN.

Stammen af van in Nederland gekweekte koninginnen door kunstmatige inseminatie.

Uw tuin(tje) goed inrichten voor bijen naar ontwerp van Mien Ruys.

Speciaal bijennummer van Onze Eigen Tuin, driemaandelijks milieuvriendelijk tuinblad.

Onze Eigen Tuin brengt aan het begin van elk tuinseizoen de informatie waar tuinbezitters dan behoefte aan hebben, vakmensen van de bovenste plank werken mee: ontwerp, aanleg, gereed-

schap, grondverbetering, moestuin, beplanting, tuinles voor beginners, recepten voor groenten en vruchten, dieren in de tuin (vogels, insecten, vissen, honden), kassen, balkons...

Probeer het eens, het is een gezellig en gemakkelijk leesbaar blad... en niet duur ook!

Bel 05230-12345, of stuur de bon op aan:
Onze Eigen Tuin, Postbus 1, 7700 AA Devensvaart.

Fl. 14,50 per jaar

Noteer als abonnee op Onze Eigen Tuin:

Naam _____

Straat _____

Postcode/Woonpl. _____

Ik wacht met betalen op uw acceptgirokaart.

verkoopadressen

Depot Friesland:

H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47, 8421 RP Oldeberkoop, ☎ 05164-439
Open di. gehele dag, vrijdagmiddag, zat. morgen en na tel. afspraak.

Depot Groningen:

Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8, 9626 TE Schildwolde, ☎ 05982-1455.
Open dagelijks, behalve vrijdag na 12.00 uur.

Depot afd. Assen:

J. H. Lubbers, Bosstraat 66, 9401 PV Assen, ☎ 05920-17162

Depot Klaas Geerts:

Middenwolderweg 2, 7951 EC Staphorst, ☎ 05225-1693; maandags gesloten

Depot G.J.L. ten Cate:

Verzetstraat 60, 7671 GL Vriezenveen, ☎ 05499-3040.

Depot Enschede:

H. H. Schutte, Sportlaan 22, 7541 BN Enschede, ☎ 053-318165; afhaken: vrijdags van 18.00 - 19.00 uur.

Depot Reggedal:

H. J. Hanepen, de Hogenkamp 2, 7471 CW Goor, ☎ 05470-5576.

Depot afd. Gorssel:

G. J. Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG Gorssel, ☎ 05759-2468.

Depot Achterhoek:

B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR Halle, ☎ 05736-479.

Depot Winterswijk:

M. J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Winterswijk, ☎ 05435-239.

Depot afd. Epe:

Coöp. Novaco (Welkoop), Paasvuurweg 7, 8161 CA Epe, ☎ 05780-12317.

Depot Nunspeet:

Th. G. Veenstra, Schaeppanlaan 47, 8072 AR Nunspeet, ☎ 03412-4037.

Depot Apeldoorn:

Coöp WELKOOP, Iordensweg 57, 7391 KD Twello, ☎ 05712-1531.

Depot Boerenbond Neerbosch-Hees:

St. Agnetenweg 63, 6545 AT Nijmegen, ☎ 080-777793.

Depot West-Betuwe:

Imkerij „Lingebij“, Mw. C. E. A. Meissen-Zuidervijk, Lingedijk 84, 4196 HC Tricht, ☎ 03455-2438.

Depot Bommelerwaard:

P. van Liempt, Pontveer Nederhemert, 5317 KV Nederhemert-Zuid, ☎ 04185-463.

Depot Bunnik-Houten:

B. Th. Barten, Koningslaan 3, 3981 HP Bunnik, ☎ 03405-1742.

Depot Noord-Holland:

H. S. Homburg, Veijsduinweg 165, 1971 ZB IJmuiden, ☎ 02550-21530. Open dagelijks van 13.00-16.00 uur en na tel. afspraak; donderdags gesloten.

Depot afd. Rotterdam:

A. Bakkert, Berglustlaan 49A, 3054 BB Rotterdam, ☎ 010-183123; na tel. afspr.

Depot Gouda:

C. Bos, 3e Tochtweg 6, 2841 LM Moordrecht, ☎ 01802-1227; na tel. afspr.

Depot afd. Dordrecht:

W. A. Boevé, Rigelhof 59, 3318 CX Dordrecht, ☎ 078-171216.

Depot „Pronmelsluis“ afd. Schouwen-Duiveland:

C. L. v. d. Wekken, Provincialeweg 5, 4321 SM Kerkwerf, ☎ 01110-4821.

Depot Walcheren:

Bisschopsstraat 25, 4353 BN Serooskerke, ☎ 01189-1499.

Depot Zeeuws-Vlaanderen:

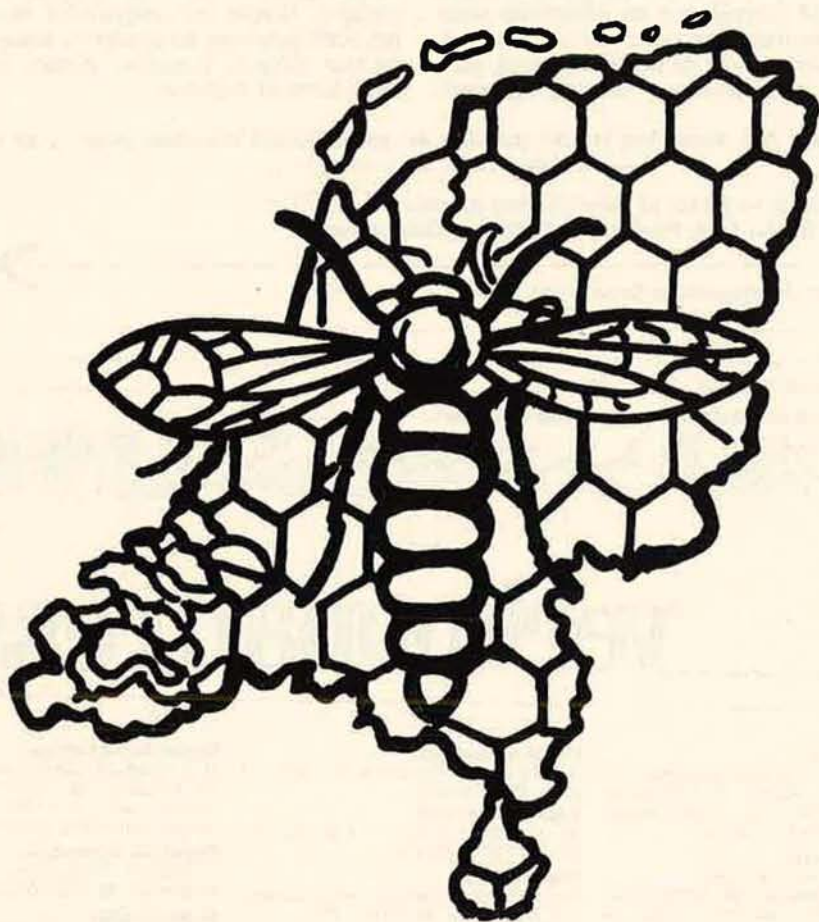
Iz. de Hullu, St. Jansdijk 10, 4504 PB Nieuwvliet, ☎ 01171-1458.
K. J. Wolfert, Pr. Mauritsstraat 20, 4571 HB Axel, ☎ 01155-2720.

Depot Oirschot:

A. Pal 't Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot, ☎ 04997-2096.

ATTENTIE

Ingevolge een besluit genomen op de Hoofdbestuursvergadering dd. 15-1-1983, is het Bijenhuis **vanaf 14 februari a.s. op maandag** de gehele dag gesloten - dit geldt zowel voor het **Secretariaat** als de **afdeling Handel** van de Vereniging.

De nieuwe openingstijden zijn:

SECRETARIAAT:

dinsdag t/m vrijdag 9.00 uur - 16.00 uur

AFDELING HANDEL/WINKEL:

dinsdag t/m vrijdag 9.00 uur - 18.00 uur
zaterdag 9.00 uur - 13.00 uur

Onze nieuwe prijslijst treft U aan in het maartnummer

V.B.B.N.

**Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland
Grintweg 273 - 6704 AP Wageningen - Telefoon 08370-22733**